

Heidi Mäkitalo

Johanna Pirinen

”OLEN KOKO ELÄMÄNI YRITTÄNYT SELVITÄ LAPSUUDESTANI”

Lapsuuden perheväkivaltakokemusten merkityksiä
yksilön elämässä

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Lokakuu 2014

MAMK
University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 31.10.2014				
Tekijä(t) Heidi Mäkitalo ja Johanna Pirinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) Lapsi- ja perhelähtöinen työ				
Nimeke "Olen koko elämäni yrittänyt selvittää lapsuudestani" Lapsuuden perheväkivaltakokemusten merkityksiä yksilön elämässä					
Tiivistelmä Opinnäytetyössämme käsittelemme lapsuuden perheväkivaltakokemusten merkityksiä yksilön elämässä. Lähestymme aihetta lapsen psyykkisen kasvun ja kehityksen, lapsen kaltoinkohtelun määrittelyn sekä yksilön kokemuksille antamien merkitysten avulla. Tavoitteenamme oli tutkia, mitä lapsuuden perheväkivaltakokemukset ovat mahdollisesti merkinneet yksilön lapsuudessa sekä millaisia merkityksiä yksilö antaa niille aikuisuudessa. Kokoamamme teorian ja kerättyjen tutkimustulosten pohjalta tuomme näkyviin mahdollisuuksia, miten havaita ja puuttua perheväkivaltaan varhaiskasvatuksen kentällä. Työmme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa käsittelemme tutkimusaineistoa fenomenologis-hermeneuttisesta näkökulmasta. Keräsimme tutkimusaineistoa osallistumalla Viola - väkivallasta vapaaksi ry:n lapsuudessaan perheväkivaltaa kokeneiden aikuisten vertaistukiryhmään. Kyseisen vertaistukiryhmän toiminta kesti elokuusta 2013 toukokuuhun 2014 asti. Tasavertaisina ryhmään osallistujina tutkimusnäkökulmaksemme muotoutui osallistuva havainnointi. Havainnoistamme ryhmätyöskentelyn aikana teimme päiväkirjamerkintöjä. Saadaksemme laajemman näkökulman tutkimusaiheeseen pidimme molemmat omia päiväkirjojamme. Lisäksi saimme ryhmäläisiltä vastauksia merkintöjemme tueksi kirjallisen kyselylomakkeen muodossa. Keräämämme aineiston perusteella vertaistukiryhmän jäsenet kokivat lapsuuden aikaisten perheväkivaltakokemusten vaikuttaneen heidän lapsuuteensa kokonaisvaltaisesti aiheuttaen sekä fyysisiä, psyykkisiä että sosiaalisia ongelmia. Aikuiset ryhmäläiset kokivat lapsuuden traumaattisilla kokemuksilla olevan edelleen vaikutuksia heidän elämäänsä. He kokivat lapsuuden aikaisella perheväkivallalla olleen vaikutuksia muun muassa heidän minäkuvansa rakentumiseen, tunne-elämäänsä, vuorovaikutussuhteiden muodostamiseen sekä terveyteen. Voimakkaimmin nousivat esiin turvattomuuden ja pelon tunteiden merkitys sekä lapsuuden että aikuisuuden kertomuksissa. Perheväkivallan ennaltaehkäisyn ja puuttumisen tärkeys korostui myös ryhmäläisten kertomuksissa.					
Asiasanat (avainsanat) Lapsen kaltoinkohtelu, kiintymyssuhde, osallistuva havainnointi, kokemuksellisuus, vertaisryhmät					
Sivumäärä 58 + 2	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">Kieli</td> <td style="width: 50%;">URN</td> </tr> <tr> <td>Suomi</td> <td></td> </tr> </table>	Kieli	URN	Suomi	
Kieli	URN				
Suomi					
Huomautus (huomautukset liitteistä)					
Ohjaavan opettajan nimi Annamajja Sirén	Opinnäytetyön toimeksiantaja Viola - väkivallasta vapaaksi ry				

DESCRIPTION

		Date of the bachelor's thesis 31.10.2014
Author(s) Heidi Mäkitalo and Johanna Pirinen		Degree programme and option Degree Programme in Social Work Bachelor of Social Services
Name of the bachelor's thesis "All my life I have tried to survive of my childhood" The meanings of childhood's domestic violence experiences in an individual's life		
Abstract <p>In our bachelor's thesis we discuss the meanings of childhood's domestic violence experiences in an individual's life. We approach the topic from a point of view of a child's psychological growth and development, the definition of maltreatment of a child and the meanings that individual gives to these experiences. Our goal is to research what the domestic violence experiences have possibly meant in an individuals' childhood and also what kind of meanings does an individual give to these in their adulthood. Based on the theory and the research data gathered we reveal the possibilities how to detect and intervene on domestic violence already in the level of early childhood education.</p> <p>We have used a qualitative approach in this thesis where we process our research data from a phenomenological-hermeneutic point of view. We have gathered the data for this thesis by participating in a peer support group by Viola - Free From Violence regional unit for people who have experienced domestic violence in their childhood. This peer group was active from August 2013 until May 2014. As equal participants of the group we ended up having a research perspective of a participatory observation. From our observations during our group work we did diary entries. To get a wider point of view of the research topic we both held our own diaries. In addition to these the peer group responded to a questionnaire form that supports our diary entries.</p> <p>Based on the data we collected, the members of the peer group felt that childhood's domestic violence experiences affected them comprehensively causing both physical, psychological and social challenges in their lives. The adults in the group felt that their childhood's traumatic experiences still effected to their lives. They experienced that the domestic violence has effected inter alia to building of their self-image and emotional lives, to forming of their interdependency and their health. The strongest feelings that arose in the group during our research were insecurity and fear in both childhood's and adulthood's experiences. The importance to prevent and intervene in domestic violence was highlighted in the experiences shared among the group members.</p>		
Subject headings, (keywords) Child's maltreatment, affection relationship, participatory observation, experiences, peer support group		
Pages 58 + 2	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Annamaija Sirén		Bachelor's thesis assigned by Viola - Free From Violence regional unit

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LAPSEN PSYKKINEN KASVU JA KEHITYS.....	3
2.1	Minäkuvan kehittyminen	4
2.2	Tunne-elämän kehittyminen	5
2.3	Kiintymyssuhteet ja varhainen vuorovaikutus.....	6
3	PERHEVÄKIVALTA LAPSEN KOKEMANA	9
3.1	Lapsen kaltoinkohtelun muodot	11
3.1.1	Lapsen fyysinen väkivalta ja laiminlyönti	13
3.1.2	Lapsen henkinen väkivalta ja laiminlyönti	13
3.2	Lapsen kaltoinkohtelun seurauksia.....	15
4	PERHEVÄKIVALTA JA VARHAISKASVATUS	17
4.1	Lapsen turvataitojen tukeminen.....	18
4.2	Lapsen kaltoinkohtelun merkit	20
5	KOKEMUKSEN TUTKIMINEN.....	21
5.1	Kokemuksellisuus ja kerronnallisuus	21
5.2	Osallistuva havainnointi	22
6	AIEMMAT TUTKIMUKSET	22
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
7.1	Vertaisryhmätyöskentely	25
7.2	Tutkimustehtävä ja -kysymykset	28
7.3	Aineiston keruu.....	28
7.4	Aineiston analyysi	30
7.5	Tutkimuksen eettisyys	32
8	TUTKIMUSTULOKSET	33
8.1	Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja minäkuva	35
8.2	Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja tunne-elämä	36
8.3	Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja vuorovaikutus	38
8.4	Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja terveys	41
8.5	Ryhmäläisten kokemuksia tuen saamisesta	42
9	POHDINTA	44

LÄHTEET	53
---------------	----

LIITTEET

- 1 Tiedonanto
- 2 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Vaikka Suomi on suhteellisen turvallinen maa lapsen kasvaa ja kehittyä, on lapseen kohdistuvan väkivallan uhka läsnä myös täällä. Maassamme esiintyy jonkin verran enemmän lasten ruumiillista kuritusta muihin Pohjoismaihin verrattuna, vaikka lapsen ruumiillinen kuritus on kielletty Suomen laissa kokonaan vuonna 1984. Lapseen kohdistuva perheväkivalta näyttäytyy sekä fyysisenä, psyykkisenä, kemiallisena että seksuaalisena. Näihin liittyy myös vahvasti lapsen henkisen tasapainon horjuminen. Väkivaltaisten tekojen taustalla on monia tekijöitä, yksilöllisistä syistä yhteiskunnallisiin syihin. Perheväkivallan riskiä lisäävät muun muassa taloudelliset vaikeudet, työttömyys, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä oman lapsuuden väkivaltaiset kokemukset. (Lajunen ym. 2012, 7–8.)

Perheväkivallan olemassaolon tietoisuus Suomessa on kasvanut, mutta silti usein perheväkivallan merkitys ja seuraukset lapsen kasvussa ja kehityksessä jää piiloon. Opin- näytetyössämme käsittelemme lapsuuden väkivaltakokemusten merkityksiä yksilön elämässä. Haluamme tuoda esiin lapsuuden näkökulman, vaikka tutkimme aihetta lapsuudessaan perheväkivaltaa kokeneiden aikuisten ryhmään osallistumalla. Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ei välttämättä tunnisteta väkivallan tapahtuessa vaan väkivallan tunnistaminen ja oireiden ilmaantuminen voivat kestää jopa aikuisuuteen asti (Krug ym. 2005, 95). Ryhmän aikuiset pystyvät tuomaan esiin perheväkivalta- kokemusten merkityksen sekä lapsuudessa että nykyhetkessä eli aikuisuudessa. Tavoitteenamme on tutkia, mitä lapsuuden perheväkivalta- kokemukset ovat mahdollisesti merkinneet yksilön lapsuudessa sekä millaisia merkityksiä yksilö antaa niille aikuisuudessa.

Työmme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa käsittelemme tutkimusai- neistoa fenomenologis-hermeneuttisesta näkökulmasta. Fenomenologia tutkii koke- muksia (Laine 2007, 29). Fenomenologiassa eli kokemuksen tutkimuksessa yksilön to- dellisuus muodostuu hänen omakohtaisten kokemusten ja niille antamiensa merkitys- ten kautta (Perttula 1995, 6). Hermeneutiikassa pyritään ilmiöiden ymmärtämiseen ja tulkintaan. ”Hermeneutiikan keskeinen idea on merkityksien etsiminen” (Judén- Tupakka 2007, 64). Fenomenologis-hermeneuttisen näkökulman mukaisesti yritämme ymmärtää ja tulkita ryhmäläisten perheväkivalta- kokemuksille antamia merkityksiä lapsuudessa sekä aikuisuudessa. Me emme pyri vain objektiiviseen tai yleistettävään

tietoon, vaan myös paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Näin ollen otamme huomioon myös kokemusten kerronnallisen olemuksen.

Merkittävänä kiinnostuksemme herättäjänä ilmiötä kohtaan on opintojemme aikana lisääntynyt tietoisuus lapsuuden väkivaltakokemusten suuresta merkityksestä yksilön suotuisaan kasvuun ja kehitykseen. Haluamme tuoda lapsuuden näkökulman esille liittäen varhaiskasvatuksen osaksi opinnäytetyötämme, sillä suoritamme samalla lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Tulevina sosiaalialan ja mahdollisesti varhaiskasvatuksen ammattilaisina haluamme herätellä varhaiskasvatukseen osallistuvia henkilöitä sekä lasten vanhempia ja muita lapselle läheisiä aikuisia havaitsemaan lapsen kohdistuvan väkivallan uhkan tai olemassaolon ja reagoimaan siihen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Haluamme viranomaisten näkevän perheväkivaltakokemusten merkityksen lapsen kasvussa ja kehityksessä.

Kiinnostustamme aiheeseen lisää myös omat lapsuuden väkivaltakokemuksemme, jotka ovat mielestämme vaikuttaneet merkittävästi elämäämme, kasvuun ja kehitykseen. Lapsuuden väkivaltakokemusten läpikäyminen iän myötä selkeyttää ihmisen minäkuvaa, auttaa hyväksymään itsensä ja ymmärtämään käyttäytymistään paremmin (Ojuri 2012, 7–8). Kokemusten aikaisempi vuosia kestänyt läpikäyminen ulkopuolisen ammattilaisen kanssa mahdollisti meitä osallistumaan aikuisten vertaistukiryhmään tasavertaisen jäsenyyden lisäksi kokemusten havainnoijina. Omien kokemusten läpikäymisen prosessi oli jo siinä vaiheessa, että koimme osallistuvan havainnoinnin olevan mahdollista. Osallistuvan havainnoitsijan rooli on havainnoinnin lisäksi toimia ja osallistua ryhmään tasavertaisena jäsenenä (Eskola & Suoranta 1998, 99–103).

Keräsimme tutkimusaineiston osallistumalla Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n järjestämään lapsuudessa perheväkivaltaa kokeneiden aikuisten vertaistukiryhmään. Viola ry on Ensi- ja turvakotien liiton Mikkelin paikallisyhdistys, joka tarjoaa muun muassa avopalveluita perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille (Viola – väkivallasta vapaaksi ry 2014). Ryhmän toimintaan osallistui yhdeksän eri-ikäistä naispuolista jäsentä, joista yksi toimi ryhmän vetäjänä ja yksi vertaisvetäjänä. Pidimme vertaistukiryhmätuokioiden aikana tehdyistä havainnoistamme oppimispäiväkirjoja sekä teetimme ryhmäläisille kyselyn (Liite 2) heidän kokemuksistaan.

2 LAPSEN PSYKKINEN KASVU JA KEHITYS

Lapsuuden määritelmiä on monenlaisia. Me käytämme opinnäytetyössämme lapsuuden määrittelyn apuna YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta, jota Suomikin on sitoutunut noudattamaan. Sopimuksen mukaan jokainen alle 18-vuotias on lapsi. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014.)

Ihmisen kehitys on kokonaisvaltaista eli holistista. Ihmisen psyykkisen kehityksen osa-alue on aina yhteydessä toisiin kehityksen osa-alueisiin, kuten ihmisen fyysiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Yksilöllisen elämänkaaren ja kehityksen rakentumiseen vaikuttavat sekä oma perimä, ympäristön asettamat vaatimukset ja odotukset sekä omat henkilökohtaiset valinnat ja tavoitteet. (Eronen ym. 2001, 11–12.)

Psyykkinen kehitys tarkoittaa eri ikäkausien aikana tapahtuvia muutoksia yksilön psyykkisen tasapainon säätelyssä, mikä heijastuu oman käyttäytymisen ohjaamiseen. Ihmisen kehittyessä psyykkisen tasapainon säätely muuttuu kolmella alueella, jotka ovat yksilön emootioiden, kognitioiden sekä motiivien alueet. Toisin sanoen psyykkistä kehitystä tapahtuu muun muassa tunteiden ohjaamisessa, havaintotoiminnoissa, muistissa, ajattelussa sekä halujen, tarpeiden ja tavoitteiden säätelmissä. Psyykkinen kehitys luo ihmiselle perustan sopeutua erilaisiin elämänmuutoksiin ja elinympäristöihin. Sosiaalinen vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa on olennaista psyyken kehittymiselle. Yksilö kohtaa elämänsä aikana sekä haavoittavia että kehitystään tukevia tekijöitä. Ihmissuhteet eivät ole aina toimivia ja turvallisia, minkä seurauksena lapsen psyykkinen kehitys saattaa häiriintyä. (Eronen ym. 2001, 11–12.)

Keskitymme opinnäytetyömme kannalta olennaisimpiin varhaislapsuuden psyykkisen kehityksen osa-alueisiin, jotka ovat nousseet esiin vertaistukiryhmätyöskentelyn aikana. Varhaislapsuudessa luodaan perusta koko elämänkaaren kestäväälle kehitykselle. Koska varhaislapsuuden kokemukset muokkaavat yksilön kehitystä kokonaisvaltaisesti pitkälle aikuisikään ulottuen, on hyvä tuoda esiin varhaisen puuttumisen tärkeys ja merkitys.

2.1 Minäkuvan kehittyminen

Eriksonin (1902–1994) luoma psykososiaalinen kehitysteoria on nykypäivänäkin perustana ihmisen minuuden elämänmittaisen kehittymisen ymmärtämiselle. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian vaiheita on kahdeksan, joista me käymme läpi vauvaiän (0–1 v.), varhaislapsuuden (2–3v.) ja leikki-iän (3–6 v.) vaiheet. Vauvaikäisen kehitystehtävänä on perusuottamuksen ja -turvallisuuden rakentuminen, joka syntyy lämmöstä ja läheisyydestä sekä lapsen perustarpeiden tyydyttämisestä. Tämän kehitystehtävän epäonnistuminen voi pahimmillaan johtaa lapsen vakaviin kehityksen häiriöihin. (Dunderfelt 2011, 232, 239.)

Varhaislapsuus on vahvaa itsenäistymisen aikaa, minkä myötä syntyy myös uudenlaisia tunteita, kuten häpeän ja epäilyn tunteita omasta huonommuudesta ja pahuudesta. Näiden tunteiden kanssa lasta ei pitäisi jättää yksin, eikä vaatia häntä liialliseen itsenäisyyteen. Tämä voi johtaa lapsen vapaan toiminnan puutteeseen ja jäykkään itsekontrolliin. (Dunderfelt 2011, 238.)

Leikki-iässä sisäistetään ympäristön normeja ja käyttäytymistapoja, joista muodostuu yksilön omia psyykkisiä rakenteita. Lapsen sisäinen maailma ja vuorovaikutus ympäristön kanssa ovat muokkaamassa lapsen tunnekokemuksia ja käsitystä itsestä. Mikäli ympäristön suhtautuminen lapseen on syyllistävä, hänestä saattaa tulla estynyt ja sulkeutunut. (Dunderfelt 2011, 237–238.)

Minän kehittyminen jatkuu kouluiässä, nuoruudessa, varhaisessa aikuisuudessa, keski-iässä ja vanhuudessa eli koko elämän ajan eri kehitysvaiheiden myötä. Läpikäytyt kehitysvaiheet ja niiden seuraukset sekä sen hetkinen sosiaalinen konteksti vaikuttavat minän kehittymiseen. (Dunderfelt 2011, 232.) Myös Vuorinen (2000, 179) toteaa sosiaalisella kontekstilla olevan vaikutus minän kehityksessä. Vastasyntyneenä ihmisellä ei ole valmista minäkuvaa, vaan se muodostuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.

Minäkuvan ja tunteiden kehittyminen voidaan erottaa toisistaan vain käsitteellisesti. Minäkuvan kehityksen eli psykologisen syntymän kannalta ihmisen kolme ensimmäistä elinvuotta ovat erittäin tärkeässä asemassa. Jo vuonna 1975 minäkuvan kehitystä on tutkinut Margaret Mahler, jonka mukaan ”lapselle syntyy alustava käsitys omasta itsestä – minästä - -”. Myös Bowlby (1907–1990) on päätenyt 1970-luvulla samankal-

taiseen lopputulokseen. Lapselle tuttuihin ja tärkeisiin ihmisiin kiinnittyminen ja turvaaminen hyvissä ja turvallisissa olosuhteissa ovat pohjana minäkuvan normaalille rakentumiselle. Edellytys minäkuvan kehitykselle on, että lapsella on ainakin yksi pysyvä ja turvallinen vuorovaikutussuhde ensisijaiseen hoitajaansa. Turvallisen vuorovaikutussuhteen koetaan edistävän oppimiskykyä, tasapainoista tunne-elämän käsittelykykyä sekä sen katsotaan olevan perustana mielenterveydelle. (Rusanen 2011, 19–20, 25, 27.)

Erosen ym.(2001) mukaan lapsen kokema perusturvallisuuden tunne luo pohjaa lapsen itsenäistymiselle. Opetellessaan itsenäistymistä lapsen mahdollisuus palata turvallisen aikuisen syliin vahvistaa minän myönteistä kehitystä. Lapsen saadessa myönteistä palautetta käytöksestään ja toiminnastaan hänen itsetuntonsa ja -arvostuksensa pääsevät kehittymään myönteisellä tavalla (Takala & Takala 1992, 223). Mallioppiminen ja samaistuminen ovat kehityksen kannalta olennaisia tekijöitä, samoin vertaisryhmät.

2.2 Tunne-elämän kehittyminen

Perustana tasapainoiselle psyykkiselle kehitykselle pidetään vahvaa tunnesiteen luomista (Vilkko-Riihelä 1999, 195). Tunteet vaikuttavat ihmiselämään voimakkaammin kuin järki ja uskomukset. Lapsen herkkyys tunnekasvatukselle ajoittuu varhaislapsuuteen, murrosikään ja sitä seuraavaan identiteettikriisiin. Epävakaa tunne-elämä aiheuttaa turvattomuutta, pelokkuutta ja epävarmuutta.

Lapsen perusluottamus kehittyy, kun sensitiivinen ensisijainen hoitaja huomaa lapsen tarpeet ja vastaa niihin. Perusluottamus tarkoittaa lapsen kykyä luottaa ensisijaisen hoitajansa ja itsensä hyvyyteen, maailman turvallisuuteen sekä tarpeisiin vastaamiseen. Tunnevirittäytynyt vanhempi osaa rajoittaa lasta niin, että lapsi pystyy käsittelemään häpeän tunteen. Häpeän tunne koskettaa ihmistä yksilönä, kun taas syyllisyyden tunne liittyy tekoihin. Tunnevirittäytynyt vanhempi ei välttämättä hyväksy lapsen tekoja, mutta se ei tarkoita etteikö hän välittäisi ja rakastaisi lasta. Tällöin lapsen tunne omasta hyvyydestään säilyy.(Becker-Weidman 2008, 43–44.)

Puolestaan vanhempien vihamielisyys ja negatiivisuus lasta kohtaan voi vaurioittaa lapsen tunne-elämän kehitystä. Vihamielisyyden ja negatiivisuuden ilmapiirissä lapsen ja vanhemman välinen tunnesuhde heikkenee, estyy ja lopulta vaurioituu. Lapsi ei saa

mahdollisuutta harjoitella tunteiden ilmaisua ja niiden säätelyä, jolloin lapsella ei ole kykyä tunnistaa tunteitaan, eikä hän tiedä, mitä niille pitäisi tehdä. (Rusanen 2011, 76)

2.3 Kiintymyssuhteet ja varhainen vuorovaikutus

”Kiintymyssuhdeteoria pyrkii kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään kehitykseen - -” (Sinkkonen & Kalland 2001, 7). Bowlbyn (1969) kehittämä kiintymyssuhdeteoria on yksi työväline ja näkökulma tutkia muun muassa sitä, kuinka yksilöt hakevat toisista läheisyyttä ja turvaa, heidän reagointiaan kuviteltuun tai todelliseen uhkaan sekä sitä, miten he kokevat itsensä ja vuorovaikutustaitonsa suhteessa toisiin ihmisiin. Kiintymyssuhdeteoria tai sen sovellukset voivat antaa meille vastauksia varhaisten kokemusten vaikutuksista myöhempään elämään ja mielenterveyteen. (Sinkkonen & Kalland 2001, 7–8.) Bowlbyn oppilas ja kollega Ainsworth on kehittänyt kiintymyssuhdeteoriaan pohjautuen kokeellisen vierastilanneasetelman (Strange Situation SSP), jonka avulla voidaan tutkia lasten kiintymyssuhteita ja niiden yksilöllisiä eroavaisuuksia (Hautamäki 2011, 34).

Kiintymyssuhde mielletään lapsen ja vanhemman väliseksi tunnesitoutumiseksi. Se vakiintuu lapsen kahdeksan ensimmäisen elinkuukauden aikana. Kiintymyssuhteen myötä lapsi muodostaa pysyvän sisäisen kuvan itsestä suhteessa muihin. Hautamäki (2011) viittaa Ainsworthin vierastilanteen tuloksiin, joiden mukaan turvallisesti kiintyneet lapset pystyvät avoimeen tunnetilojen viestintään ja luottavat ensisijaisen hoitajansa saatavilla oloon sekä turvan ja läheisyyden antamiseen. Myös Eronen ym. (2001, 53–55) toteavat turvallisesti kiintyneen lapsen uskaltavan ilmaista tunteitaan avoimesti ja olevan avoimen luottavainen turvan ja hoivan saamisen suhteen. Luottamus turvan ja hoivan saamiseen syntyy, kun vanhempi on kyennyt toistuvasti lohduttamaan lasta hänen kokemansa hädän hetkellä (Mäkelä & Salo 2012, 261).

Syntyessään ihmislapsi on erittäin riippuvainen saamastaan hoivasta ja huolenpidosta, sillä ihminen syntyy hyvin kehittymättömänä verrattuna muihin eläinlajeihin. Ihmisen eloonjäämisen ja sosiaalistumisen edellytyksenä on kiinnittyminen ja kiintyminen ensisijaiseen hoitajaansa. Kiintymyssuhde muodostuu erilaiseksi riippuen lapsen elin- ja toimintaympäristön haasteista, vaatimuksista ja vaaroista. Jo syntymästään asti vauva pyrkii vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa havainnoiden ympäristöään. Reagoinnissa tutun ja tuntemattoman ihmisen puheeseen on havaittavissa eroja syn-

tymästä lähtien. Elinympäristö ja varhaiset kokemukset kahtena ensimmäisenä elinvuotena ovat merkittävästi vaikuttamassa myöhempään kehitykseen. Vauvan temperamentti on mukana säätelemässä suuntautumista ja reagoimista eri ympäristöjen ärsykkeisiin. Läheisen aikuisen on sopeutettava oma toimintansa vauvan temperamentin mukaisesti. (Hautamäki 2011, 30.)

Lapsen varhaisella kommunikaatiolla on kokonaisvaltainen merkitys kehitykseen. Ratkaisevaa myöhemmän kehityksen kannalta on varhaisen vuorovaikutuksen onnistuminen, sillä tämän pohjalle rakentuu minän kehitys. Toisin sanoen kiintymyssuhteen muodostumiseen vaikuttaa suuresti ensisijaisen hoitajan saatavilla olo ja lapsen tarpeisiin vastaaminen hänen hakiessa vuorovaikutusyhteyttä, läheisyyttä ja turvaa. (Hautamäki 2011, 30.) Emotionaalisella kiintymyksellä ja fyysisten tarpeiden tyydyttymisellä on erottamaton yhteys toisiinsa. Niiden myötä lapsen suhde itseen ja toisiin muodostuu. Jos vauvan emotionaalisia ja fyysisiä tarpeita laiminlyödään ja vauvaa kaltoin kohdellaan, se voi vaikuttaa yksilön tunteisiin ja kokemuksiin kielteisesti. Näin ollen yksilön vapaus, terveys ja mahdollisuudet voivat supistua. Vuorovaikutuksen puute, fyysisten tarpeiden tyydyttämättä jättäminen tai vauvaan kohdistuvat kielteiset tunteet ja hyljeksiminen voi johtaa vauvan passivoitumiseen. (Bardy & Janhunen 2002, 175.)

Turvaton kiintymyssuhde muodostuu, kun vanhempi jättää toistuvasti vastaamatta tai vastaa epäsensitiivisesti lapsen viesteihin. (Mäkelä & Salo 2012, 261.) Välttelevästi kiintynyt lapsi ei uskalla ilmaista todellisia tunteitaan, kuten kiukkua, pelkoa tai lohdun tarvetta vuorovaikutustilanteissa, koska hän on oppinut, että hoitaja vetäytyy tilanteista, joissa lapsi ilmaisee pahaan oloaan. Näin ollen lapsi voi hakea hoitajan huomiota vain myönteisiä tunteita näyttämällä. (Eronen ym. 2001, 53–56.) Toisin sanoen lapsi oppii säätelemään ja ehkäisemään tiettyjen tunteiden ilmaisua. Välttelevästi kiintynyt lapsi saattaa myös vältellä hakeutumista toisen ihmisen läheisyyteen eikä välttämättä ota aktiivisesti kontaktia. (Hautamäki 2001, 35.)

Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi haluaa vuorovaikutusyhteyteen, mutta samanaikaisesti voi kuitenkin vastustaa sitä (Hautamäki 2011, 36). Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi ei pysty säätelemään tunteitaan, vaan tunteet purkautuvat ylikorostuneella käyttäytymisellä eikä lapsi tiedä voiko tunteita ilmaista vai ei. Näissä tapauksissa hoitaja on joko reagoinut tai jättänyt reagoimatta lapsen pahan olon purkauksiin. (Eronen ym. 2001,

53–56.) Myös Crittenden (2008) toteaa, että hoitajan reagointi ristiriitatilanteissa on ollut epäjohdonmukaista ja vaikeasti ennakoitavaa (Hautamäki 2011,37).

Edellä mainittujen turvattomien kiintymyssuhteiden lisäksi kiintymyssuhde voi häiriintyä vielä vakavammin. Tätä kiintymyssuhdetta kutsutaan disorganisoituneeksi eli hajanaiseksi kiintymyssuhteeksi. Disorganisoituneessa kiintymyssuhteessa hoitaja reagoi ylikorostuneesti lapsen pahaan oloon. Hoitaja voi huutaa, käyttää kuritusväkivaltaa, ivata, alistaa ja mitätöidä lasta. Hoitaja voi osoittaa myös myönteisiä tunteita lasta kohtaan, mutta keinot voivat olla sopimattomia lapsen ikään ja kehitystasoon nähden. Hoitajan disorganisoitunut käyttäytyminen alkaa vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen. Vuoroin lapsi hakeutuu hoitajansa luo, vuoroin jähmettyy tai välttää samaa aikuista. Disorganisoitunut kiintymysmalli kuvaa laaja-alaista lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen häiriötilaa. Kyseisellä mallilla on yhteyksiä myöhempiin psyykkiseen häiriintyneisyyteen. (Mäkelä & Salo 2012, 261–262.)

Myöhemminkin yksilön puolustusmekanismit aktivoituvat erityisesti uhkaavia ja ahdistavia stressi- tai traumatilanteita vastaan suojellakseen psyykkistä eheyttään. Tämä voi näkyä aikuisuudessa todellisuuden kieltämisenä tai pakenemisena. Ristiriitaisesti käyttäytyvä aikuinen yksilö erittelee tunteet ja ajatukset toisistaan selviytyäkseen haastavista tilanteista lapsena oppimansa käyttäytymismallin mukaisesti. Kieltäminen sekä tunteiden ja ihmissuhteiden vähättely ovat tyypillisiä puolustusmekanismeja välttelevästi käyttäytyvälle yksilölle. Hän myös osaa minimoida pettymysten kokemukset sekä säännöstellä tunteitaan. Mikäli haluaisi yksinkertaistaa ajattelumallia, voisi sen kuvata seuraavasti: Turvallisesti kiintynyt yksilö ajattelee sekä toimii tunteiden ja järjen yhteistyöllä, välttelevästi kiintynyt yksilö ajattelee sekä toimii järkeen pohjautuen, tunteita kontrolloiden ja sivuuttaen ja ristiriitaisesti kiintynyt yksilö ajattelee sekä toimii tunteiden pohjalta. Välttelevästi ja ristiriitaisesti kiintyneille yksilöille on tyypillistä torjua uhkaavan tilanteen aiheuttamia tunteita ja ajatuksia. Näin ollen yksilöt eivät pysty välttämättä havaitsemaan selviytymiskeinoja ja asiayhteyksiä. (Punamäki 2001, 195–197.)

Sinkkonen (2011, 248) kiteyttää eriasteisesti turvattomasti kiintyneiden yksilöiden informaation käsittelyn olevan vääristynyttä, mikä vaikeuttaa ratkaisujen tekemistä. Välttelevästi kiintynyt yksilö kokee neuvottomuutta toisen ihmisen tunnekuohuja kohdatessaan. Ristiriitaisesti kiintyneen yksilön ihmissuhteet voivat olla toistuvasti

hyvin tunnepitoisia ja spontaanisti solmittuja. Ihmissuhteissa näkyy myös samankaltaisuuden toistuvuus eli kumuloituminen.

Pitää muistaa, ettei mikään teoria ole mustavalkoinen ja suoraan elävään elämään siirrettävissä oleva. Kiintymyssuhdemalli ei esiinny kellään puhtaasti, vaan ihmisen yksilöllisyys ja erilaiset tilanteet muokkaavat tapahtuman aina ainutkertaiseksi. Huolimatta kiintymyssuhteen luonteesta on jokaisessa kiintymyssuhdemallissa omat vahvuudet ja heikkoudet eikä voida yleistää hyvä–huono-ajatusta. (Punamäki 2001, 177.)

Selviytyäkseen ristiriitatilanteista ja oppiakseen rakentavia käyttäytymisen toimintamalleja, lapsi tarvitsee aikuiselta apua ja tukea kulkemaan ja toimimaan yhdessä hänen kanssaan. Päivähoidolla on kyseessä olevaan asiaan erityisen suuri tukeva ja kehittävä merkitys. Varhaisella tuella voidaan ehkäistä myös sosiaalista syrjäytymistä. (Solantaus 2002, 199–200.)

3 PERHEVÄKIVALTA LAPSEN KOKEMANA

Vanhempien lapsiin kohdistama kuritusväkivalta muuttui rikokseksi jo vuonna 1979 ja tätä vahvistettiin kiellolla, joka tuli voimaan vuonna 1984 (Ellonen ym. 2007, 13). Suomi on sitoutunut vuonna 1991 noudattamaan YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimusta, jossa erityisesti artiklat 19 ja 37 puhuvat lapsen oikeudesta väkivallattomaan ja turvalliseen kasvuympäristöön. Lastensuojelulain (417/2007) 1. luvun 4 §:n mukaan jokaiselle lapselle on turvattava tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin mahdollisuudet sekä ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Lasta suojellakseen ruumiilliselta ja henkiseltä koskemattomuudelta yhteiskunnalla täytyy olla tehokkaita menetelmiä muun muassa lapseen kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, tutkimiseksi ja hoitamiseksi. (MLL 2014.)

Väkivaltaa määritellään ja tulkitaan eri tavoin riippuen siitä, mistä näkökulmasta ilmiötä lähestytään. Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee väkivallan olevan “fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman

syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen” (Krug ym. 2005, 21).

Väkivallan määritelmä on laajentunut tekojen, uhkausten ja pelottelun lisäksi kattamaan myös sen käytön aiheuttamat piilevät seuraukset, kuten psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien syntymisen. Nämä piilevät väkivallan aiheuttamat seuraukset voidaan havaita vasta vuosien kuluttua. Todellisten vaikutusten ymmärtäminen vaikeutuu suuresti, mikäli väkivallan käsitettä rajoitetaan liikaa. (Krug ym. 2005, 22.) Hanmerin (1996) mukaan väkivaltaisen käyttäytymisen tavoitteena on ”kontrolloida, hallita ja ilmaista auktoriteettia ja valtaa” mikro- tai makrotasolla (Lehtonen & Perttu 1999, 9).

Me rajaamme opinnäytetyömme käsittelemään perheväkivaltaa lapsen kokemana jättäen kuitenkin pois seksuaalisen väkivallan sekä lapselle aiheutetun tai sepitetyn sairauden käsittelyn, sillä kyseiset muodot eivät nousseet ryhmän keskusteluissa esiin selvästi. Viola ry tarjoaa omaa vertaisryhmätoimintaa seksuaalisen väkivallan kokeneille henkilöille. Lumijärvi (2014) luennoi lapsen kaltoinkohtelusta kertoen seksuaalisen väkivallan sekä lapselle sepitetyn tai aiheutetun sairauden väkivallan muotoina olevan laajuutensa vuoksi omia aihealueitaan. Tämä oli vahvistamassa päätöstämme jättää kyseiset väkivallan muodot opinnäytetyömme ulkopuolelle.

Käsitteenä perheväkivalta on hyvin moniulotteinen ja siksi se on vaikea määrittellä. Perheväkivallan käsitteellä viitataan perheen sisällä tapahtuvaan väkivaltaan. (Ojuri 2006, 16.) Perheen sisällä tapahtuvasta väkivallasta käytetään muun muassa käsitteitä perheväkivalta, kotiväkivalta, lapsiin kohdistuva väkivalta ja naisiin tai vaimoon kohdistuva väkivalta. Perheväkivallan käsite sisältää sekä mieheen, naiseen että lapsiin kohdistuvan väkivallan. (Oranen 2004, 129.) Sisäasiainministeriö määrittelee perheväkivallan käsitteen seuraavasti: ”Perheväkivaltaa on kaikki perheen sisällä tapahtuva, yhden perheenjäsenen toiseen kohdistama fyysinen, seksuaalinen tai psyykkinen väkivalta tai sen uhka. Väkivaltaisia ovat teot, jotka tehdään vastoin uhrin tahtoa ja jotka aiheuttavat tälle kärsimystä.” (Poliisi, 2013.)

Ominaispiirteenä perheväkivallalle on sen yksityisyys, se jää usein perheen sisäiseksi salaisuudeksi eikä fyysisiäkään vammoja haluta myöntää perheväkivallan aiheuttamiksi. Perhe nähdään yksityisenä instituutiona, jonka sisäisiin asioihin ulkopuolisten ei haluta puuttuvan. (Ellonen ym. 2007, 11–12; Paavilainen & Pösö 2003, 25.)

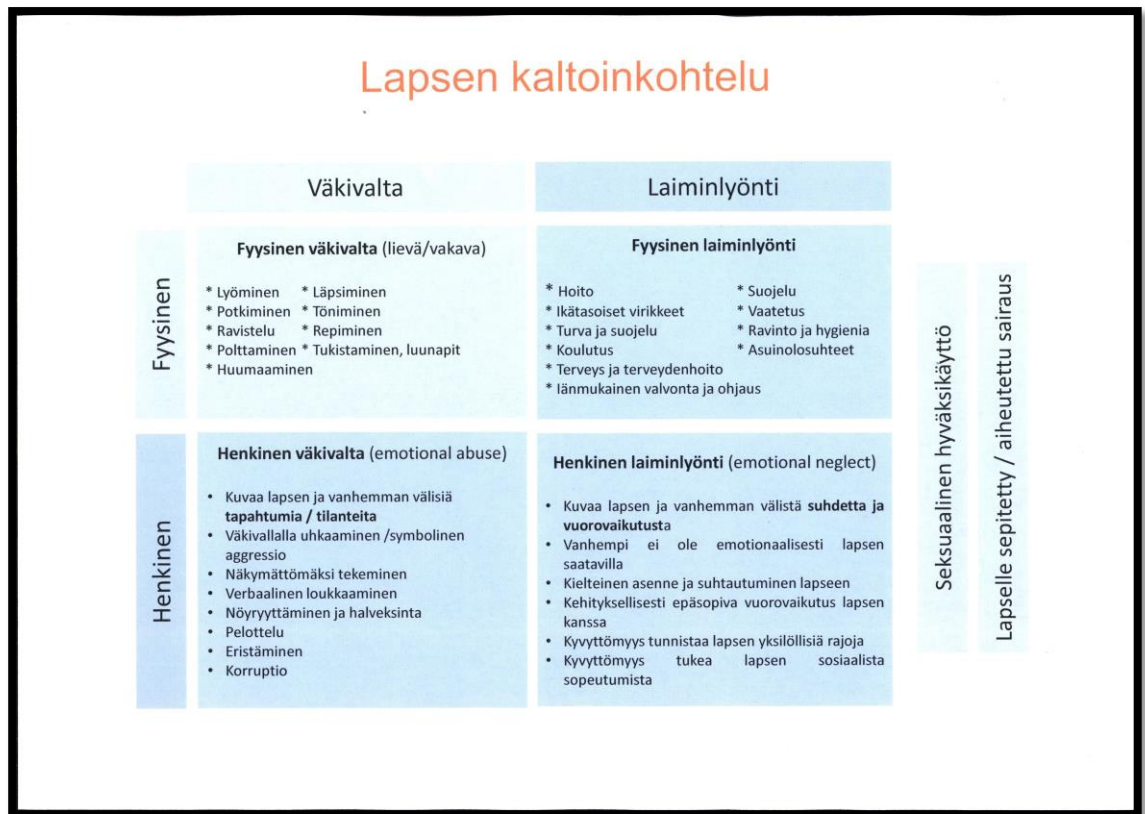
Yksi jaottelu on väkivaltaa omassa kodissaan kokeneet lapset. Tällöin lapsi on joko ollut väkivallan kohteena tai todistajana tai elänyt väkivallan ilmapiirissä tai jäänyt paitsi tarvitsemastaan huolenpidosta. Lapset aistivat kotona väkivallan uhkan tai seurauksen myötä kiristyneen ilmapiirin, vaikka he eivät olisi nähneet suoranaista väkivaltaa. (Huovinen & Marttala 2013, 19.)

3.1 Lapsen kaltoinkohtelun muodot

Lapsen kaltoinkohtelu nähdään nykyisin maailmanlaajuisena ongelmana. Sitä esiintyy kulttuurisista, sosiaalisista ja taloudellisista tekijöistä riippumatta. Joidenkin asiantuntijoiden mukaan lapselle tahattomasti aiheutettu vahinko on myös väkivaltaa, kun taas toiset asiantuntijat näkevät lapsiin kohdistuvan väkivallan ainoastaan tahallisesti aiheutettuna vahingontekona. (Krug ym. 2005, 78.)

“Vuonna 1999 WHO:n asiantuntijakokous esitti seuraavan määritelmän: Lapsiin kohdistuva väkivalta tai kaltoinkohtelu sisältää kaikki vastuuseen, luottamukseen tai valtaan perustuvassa suhteessa ilmenevät fyysisen ja/tai emotionaalisen huonon kohtelun, seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin tai kaupallisen tai muun hyväksikäytön muodot, jotka johtavat todellisen tai potentiaalisen vahingon aiheuttamiseen lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai arvokkuudelle” (Krug ym. 2005, 78).

Seuraavaksi avaamme tarkemmin lapsen kaltoinkohtelun muotoja käyttämällä apunamme Ensi- ja turvakotien liiton ”Kannusta minut vahvaksi” -hankkeessa tehtyä kuvaa (Kuva 1).

KUVA 1. Lapsen kaltoinkohtelu (Kannusta minut vahvaksi –hanke 2014)

Lapsen kaltoinkohtelussa on kyse lapsen kielteisesti vaikuttavan tekemisen tai tekemättä jättämisen eri muodoista (Paavilainen & Pösö 2003, 15). Käsite voidaan jaotella fyysiseen väkivaltaan ja laiminlyöntiin sekä henkiseen väkivaltaan ja laiminlyöntiin. Laiminlyönnin käsite kattaa lapsen psykososiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden huomioimatta jättämisen. Söderholmin ja Kivitie-Kallion (2012, 78) mukaan laiminlyönti nähdään tavallisimpana kaltoinkohtelun muotona sen ollessa monimuotoista.

Laiminlyönnin muotoja ovat muun muassa ilmiselvä tai tuskin havaittava, tilapäinen tai krooninen, tahallinen tai tahaton laiminlyönti. Välittömien oireiden tai merkkien huomaamattomuudesta johtuen laiminlyöntiä on vaikeampi havaita kuin fyysisen väkivallan merkkejä. Lapsi ei myöskään itse pysty laiminlyönnin määrittelyyn eikä vaatia siihen puuttumista. (Söderholm 2004, 57 - 58.)

Lapsen kaltoinkohtelun muotoja ovat myös seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapselle sepitetty tai aiheutettu sairaus. Seksuaalinen hyväksikäyttö voi tarkoittaa seksuaalilienten pahoinpitelyä, pakotettua yhdyntää ja viettelyä seksuaaliseen toimintaan. Seksuaalinen hyväksikäyttö eli väkivalta on aina myös psyykkistä pahoinpitelyä.

(Paavilainen & Pösö 2003, 14–16). Lapselle sepitetty tai aiheutettu sairaus tarkoittaa sitä, että aikuinen aiheuttaa lapselleen oireita tai kertoo lapsella olevan olemattomia oireita, minkä avulla aiheuttaja hakee huomiota ammattihenkilöiltä (Lounamaa 2004, 117–118).

3.1.1 Lapsen fyysinen väkivalta ja laiminlyönti

Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan muun muassa lyömistä, kuristamista ja tukistamista. Fyysinen väkivalta aiheuttaa aina myös psyykkistä pahoinvointia, jota voi olla vaikea havaita. Fyysisen väkivallan tai pahoinpitelyn seuraukset ovat havaittavissa lapsen ulkoisina vammoina. Väkivaltainen toiminta aiheuttaa lapselle kipua sekä erilaisia toiminnan vaikeuksia. Lisäksi lapsi voi kokea väkivallan kuuluvaksi normaaliin arkielämään eli väkivalta perheessä voi normalisoitua. Epäluottamus, viha ja pelko voi juurtua pysyvästi lapsen itsetuntoon. (Paavilainen & Pösö 2003, 14.)

Söderholm ja Politi (2012, 80) määrittelevät fyysisen laiminlyönnin tarkoittavan lapsen fyysisiin tarpeisiin vastaamisen kyvyttömyyttä, kuten esimerkiksi terveydestä ja hygieniasta huolehtimattomuutta. Lapsen perustarpeita ei joko huomata, ymmärretä tai puolusteta hänen elinympäristössään. Tällöin lapsi jää vaille aikuisen tukea, valvontaa ja ohjausta, minkä myötä lapsi on kykenemätön selviytymään haastavista tai uhkaavista tilanteista omien tietojensa, taitojensa ja kokemustensa avulla. Fyysinen laiminlyönti on usein sidoksissa vanhempien voimavarojen heikkenemiseen, puuttumiseen ja kykyyn huolehtia lapsestaan. (Paavilainen 1998, 78 - 79.)

3.1.2 Lapsen henkinen väkivalta ja laiminlyönti

Henkinen väkivalta ja laiminlyönti ovat vaikeimmin havaittavissa. Monet henkisen väkivallan uhrin eivät tajua kärsivänsä väkivallasta. Pitkään jatkuneella henkisellä väkivallalla on kielteisiä vaikutuksia uhrin identiteetin muodostumisessa. (Huhtalo ym. 2003, 18.) Henkinen väkivalta pitää sisällään muun muassa nöyryyttämistä, pelottelua, uhkailua ja huomiotta jättämistä. Tämä saattaa aiheuttaa lapselle henkistä pahoinvointia ja kehityksen häiriöitä. Lapsi voi kokea väkivaltaa myös välillisesti, kuulemalla ja näkemällä, mikä vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen traumatisoivasti. (Paavilainen & Pösö 2003, 14–16.) Äärimmäistä henkistä väkivaltaa on jo pelkkä uhka väkivallasta. Väkivalta aiheuttaa uhrille sekä fyysisiä että psyykkisiä vaivoja, kuten uni- ja

muistiongelmia, luottamuksen ja itsearvostuksen puutetta pelon, syyllisyyden ja häpeän tunteita unohtamatta. (Ojuri 2006, 17–18.)

Lapsen kokiessa henkistä laiminlyöntiä on hänellä niukasti tai ei lainkaan rakastetuksi tulemisen, hyväksynnän tai arvostuksen kokemuksia. Seurauksina voi olla lapsen kykenemättömyys jakaa tunteita sekä hakea ja ottaa vastaan lohdutusta. Glaserin mukaan vanhemman ja lapsen välinen poikkeava emotionaalinen vuorovaikutus voidaan jakaa viiteen kategoriaan:

- “vanhemmat eivät ole emotionaalisesti läsnä (emotional inavailability)
- vanhempien käsitys lapsesta on negatiivinen tai väärä
- vuorovaikutus lapsen kanssa on epäjohdonmukaista ja lapsen ikään nähden epäasianmukaista
- vanhemmat ovat kyvyttömiä tunnistamaan lapsen yksilöllisyyttä ja psykologisia rajoja
- vanhemmat ovat kyvyttömiä tukemaan ja turvaamaan lapsen sosiaalisia tarpeita ja pärjäävyyttä “ (Söderholm 2004, 61 - 62, Söderholm & Politi 2012, 88.)

Sinkkosen (2004, 76) mukaan henkisessä väkivallassa ja laiminlyönnissä on kyse käyttäytymismallista, jossa lapsesta vastuussa olevat aikuiset välittävät jatkuvasti hänelle käsityksen siitä, että hän ei ole rakastettava vaan kelvoton tai hän on arvokas vain aikuisten tarpeita ja mielihaluja tyydyttäessään. Henkinen väkivalta ja laiminlyönti pitävät sisällään lasten epätasa-arvoisen kohtelun perheessä, jatkuvan sanallisen riitelyn vanhemman kanssa, haukkumista, kannustamattomuutta, alistamista, ilkeyttä tai ankaruutta, vanhemman valehtelua tai lupauksen rikkomista, vanhemman palvelemista hakkaamisen pelossa, pelottelun ja uhkailun sekä vanhemman etäisyyden ottamista lapseen. Myös se, että vanhempi syyttää lasta, ettei tämä ole hänen omansa tai vanhempi ei koskaan puolusta lastaan tai se, että lasta vaaditaan olemaan aina hiljaa eikä lapsen kanssa olla, ovat henkistä väkivaltaa ja laiminlyöntiä. Ominaispiirteitä henkiselle väkivallalle ja laiminlyönnille on, että sen kautta lapsen asiat mitätöidään, lasta alistetaan eikä häntä ja hänen tekemisiään arvosteta eikä huomioida. (Mt.; Paavilainen 1998, 78 -79.)

3.2 Lapsen kaltoinkohtelun seurauksia

Väkivalta on aina traumaattinen kokemus uhrille, aiheuttaen sekä fyysisiä, psyykkisiä että sosiaalisia haasteita. Yksilön kohdatessa itseään äkillisesti uhkaavia tilanteita tai järkyttäviä tapahtumia seurauksena on traumaattinen eli emotionaalinen kriisi. Toisen ihmisen, erityisesti läheisen, aiheuttama trauma on kaikkein haavoittavinta. Uhkaavasti ja väkivaltaisesti käyttäytyvä läheinen, jolta lapsen tulisi saada huolenpitoa ja turvaa, on erityisen vahingollinen lapsen kasvulle ja kehitykselle. (Kivisaari 2002, 14.) Esimerkiksi emotionaalisten tarpeiden jatkuva laiminlyönti johtaa niin fyysisen, emotionaalisen kuin kognitiivisenkin kehityksen häiriöihin sekä heikentää koulumenestystä että sosiaalisessa käyttäytymisessä ja ihmissuhteissa pärjäämistä (Söderholm 2004, 61 – 62; Söderholm & Politi 2012, 88).

Väkivalta on erityisen traumatisoivaa sen toistuessa ja sen myötä raaistuessa. Kivisaaren (2002) mukaan Lehtonen & Perttu (1999) toteavat epäluonnollisten järkyttävien tapahtumien aiheuttavan yksilölle fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia oireita. Muun muassa Parviaisen (1997) mukaan näitä oireita ovat:

- ristiriitaiset tunteet, levottomuus, ahdistuneisuus,
- syyllisyys, viha, vihanpurkaukset
- pelkoa olla yksin, pelkotila, fyysisen vahingoittamisen pelkoa suhteessa itseen ja muihin
- masennus, epätoivo, toivottomuus
- nukahtamis- ja univaikeudet, väkivaltaiset painajaiset
- syömishäiriöt
- keskittymisvaikeudet
- eristäytyminen. (Kivisaari 2002, 14.)

Myös Ellonen ym. (2007, 17) kertovat väkivaltaisten kokemusten aiheuttavan lapselle häpeää, eristäytyneisyyttä, pelkoa, vihaa ja epäluottamusta. Väkivallan nähdään aiheuttavan lisäksi elämänhaluttomuutta, toimintakyvyttömyyttä, eritasoisia psyykkisiä häiriöitä, fyysistä kipua, vammoja sekä sairauksia, taloudellista ahdinkoa, päihderiippuvuutta ja itsetuhoisuutta (Lehtonen & Perttu 1999, 9). Väkivallan henkiset vammat ja sosiaaliset ongelmat, kuten mielenterveyshäiriöt ja sosiaalisten suhteiden luomisen vaikeudet, voivat ilmetä vasta myöhemmin yksilön elämässä. Pienillä lapsilla on näh-

tävissä kokonaisvaltaisia kehollisia oireita ja vanhempana lapset reagoivat epämääräisten muistikuviansa vuoksi, esimerkiksi huutoon ja meluun oireillen. (Ellonen ym. 2007, 16–17.)

Lapselle väkivallan näkeminen tai altistuminen väkivaltaiselle ilmapiirille voi olla jopa haitallisempaa kuin suoran väkivallan kokeminen. Esimerkiksi äidin näkeminen väkivaltaisen teon uhrina voi pelottaa lasta jopa enemmän kuin lapsen itseensä kohdistuva väkivalta. Tällöin lapsi kokee menettämisen pelkoa, joka on uhka lapsen perusturvallisuuden tunteelle. Lapsi jää yksin, kukaan ei suojele, kun toinen vanhempi ei pysty suojelemaan edes itseään. Lisäksi omien vanhempien välisen väkivallan näkemisen on koettu lisäävän lapsen häpeän ja syyllisyyden tunteita. (Ellonen ym. 2007, 14.)

Perheväkivalta vaikuttaa myös vanhemmuuteen, jolloin vanhemmat voivat toimia epäjohtonmukaisesti tai ylisuojelevasti lasta kohtaan. Fyysisten rangaistusten katsotaan olevan yleisempiä perheissä, joissa käytetään väkivaltaa. Väkivalta vaikuttaa vanhemmuuteen myös niin, että vanhemman huomio menee lapsesta omaan selviytymiseen eikä tilaa jää lapsen tarpeiden ja tunteiden huomioimiselle ja kannattelulle. Suojatakseen lasta asiaankuulumattomilta tunnereaktioiltaan vanhempi pitää psyykkistä etäisyyttä lapseen. Tällöin hän jättää lapsen selviytymään yksin. (Ellonen ym. 2007, 17.)

WHO:n raportin mukaan väkivallalla on seurauksia yksilön terveyteen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä (Krug ym. 2005, 90). Terveydellisiä väkivallan seurauksia on tutkittu jo pidempään ja osaan on kiinnitetty huomiota vasta viime aikoina. Esimerkiksi syövällä, kroonisella keuhkotaudilla sekä fibromyalgialla on todettu olevan yhteyksiä lapsuuden aikaisiin väkivalta kokemuksiin. Lisäksi väkivalta kokemuksilla on selvä yhteys lyhyt- ja pitkäaikaisiin psyykkisiin ongelmiin. Oireita, jotka eivät aiheuta välttämättä havaittavaa tai kliinistä huolta ovat esimerkiksi häpeä, ahdistus, masennus, aggressiivisuus ja päihteiden väärinkäyttö. Kliinistä huolta aiheuttavia väkivallan oireita ovat puolestaan posttraumaattinen stressihäiriö, vakava masennus sekä ahdistus- ja unihäiriöt. Oireiden tasoon kuitenkin vaikuttavat lapsen kehitysvaihe, väkivallan teon vakavuus, tekijän ja lapsen välinen suhde, väkivallan kesto sekä muut ympäristötekijät. (Krug ym. 2005, 90–91.)

4 PERHEVÄKIVALTA JA VARHAISKASVATUS

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvinvointiin sekä turvalliseen elämään ja kehittymiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen lähellä olevat aikuiset ovat velvollisia turvaamaan ja tukemaan lapsen suotuisaa kasvua, oppimista ja kehitystä lapsen yksilöllisyys huomioiden. Lapsen arvostaminen ja kuunteleminen ovat perustana hänen hyvinvoinnilleen. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Kronqvist 2011, 15.) Lastensuojelun (13.4.2007/417) yksi keskeisistä periaatteista on ennaltaehkäistä ja puuttua riittävän varhain perheiden ongelmiin. Lisäksi lastensuojelulaki velvoittaa kaikkia kunnan viroissa toimivia seuraamaan ja edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistamaan ja ehkäisemään kasvuolojen epäkohtia. Kunnan viroissa toimivilla työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus havaitessaan lapsen kasvuolojen vaarantuvan. Kunnan viranomaisten on kehitettävä palveluja lapsiperheiden tueksi ja otettava niitä järjestäessään huomioon erityisen tuen tarpeessa olevat, kuten perheväkivaltaa kokevat/kokeneet lapset ja nuoret. Lisäksi jokaisella kansalaisella on oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus epäillessään lapsen kasvuolosuhteiden vaarantumista. (Mt.)

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) on laatinut Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjeistuksen mukaisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka ohjaavat kuntien varhaiskasvatuksen sisällöllistä ja laadullista toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaisesti varhaiskasvatusta on jatkuvasti arvioitava ja kehitettävä. Tutkimusten (esim. Vandell ym. 2010 sekä NICHD 2003) mukaan laadukas varhaiskasvatus on hyödyksi lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle (Kronqvist 2011, 15). Arviointi ja kehittäminen vaativat tutkimus- ja koulutustahojen, sidosryhmien, kuntien edustajien, varhaiskasvatushenkilöstön sekä vanhempien yhteistyötä ja sitoutumista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ”tavoitteena on lisätä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksen palveluissa ja moniammatillista yhteistyötä sellaisten eri palveluiden kesken, joilla tuetaan lasta ja perhettä ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista”. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7–8.) Me tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisina haluamme omalta osaltamme kehittää varhaiskasvatuksen käytäntöjä ja samalla luoda tiedostavampaa yhteiskuntaa. Perheväkivallan ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen kuuluvat osana näihin käytäntöihin.

Varhaiskasvatuksella on suuret mahdollisuudet olla tukemassa ja kannustamassa heikoistakin olosuhteista tulevaa lasta. Yksikin varhaiskasvatuksen turvallinen aikuinen voi omalla välittämislään, hyväksymislään ja uskollaan lapsen suojata häntä mahdollisilta haitallisilta tekijöiltä. Varhaiskasvatuksen työntekijän positiivinen asenne lasta kohtaan vahvistaa lapsen myönteistä minä-puhetta. Lasta suojaa myös yksilölliset piirteet, kuten pystyvyys ja sinnikkyys, yhteisölliset voimavarat sekä lapsen tunnevertaisryhmäänsä kuulumisesta. (Kronqvist 2011, 24–25.)

Edelliseen pohjaten haluamme tuoda näkyvämmäksi sen tosiasian että varhaiskasvatuksessa toimivilla on suuri vastuu ja velvollisuus ennaltaehkäistä, huomata ja puuttua lapsen kohtaamiin vaikeisiinkin asioihin kuten perheväkivaltaan. Yksi osa tästä vastuusta on turvataitojen opettaminen lapselle, jotta hän pystyy tunnistamaan oikeutensa omaan yksityisyytensä. Turvataidot ohjaavat ja tukevat lapsia kartuttamaan omia valmiuksiaan itsensä suojelemiseen ja hankalien tilanteiden kohtaamiseen. (Lajunen ym. 2005, 8, 18–19.) Turvataitojen käsittelemisen avuksi on tehty erillinen turvataitokasvatuksen oppimateriaali – Turvataitoja lapsille, jota voi myös hyödyntää varhaiskasvatuksessa. Turvataitokasvatuksen tavoitteena on vahvistaa muun muassa myönteisen minäkuvan rakentumista, tunne- ja vuorovaikutussuhdetaitojen kehittymistä sekä lapsen tietoisuutta omista rajoistaan (Andell & Ylenius-Lehtonen 2013). Vaikka turvataitokasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten omia voimavaroja ja selviytymiskeinoja, vastuu lasten turvallisuudesta on kuitenkin aina aikuisilla (Lajunen ym. 2005, 14).

4.1 Lapsen turvataitojen tukeminen

Minäkuvan rakentumisen alkaminen ajoittuu varhaislapsuuteen, jonka myötä voimme ajatella että varhaiskasvatukseen osallistuvien ihmisten yhtenä tehtävänä on tukea lapsen yksilöllistä kehitystä osana ympäristöä, kulttuuria ja yhteiskuntaa. Lapsia on tärkeä kannustaa puhumaan havainnoistaan, kokemuksistaan ja käsityksistään itsestä. Tähän tehtävään lapsi tarvitsee myönteistä ja kannustavaa palautetta, nähdäksi ja kuulluksi tuleminen kokemuksia sekä erilaisia keinoja rakentaa minäkuvaa. (Mäkinen 2011, 100–102, 105.)

Yksi minäkuvan rakentamisen keinoista on leikki, esimerkiksi roolileikit. Leikin myötä lapsen tietoisuus itsestään ja maailmasta vahvistuu. Leikki on myös väline luoda mielikuvia todellisuudesta sekä antaa lapselle mahdollisuuden tulkita, yhdistellä ja

muokata kokemuksiaan ja tunteitaan. Leikin lisäksi liikkuminen, tutkiminen ja ilmaiseminen ovat lapselle luontaisia tapoja vahvistaa käsityksiä itsestä. (Mäkinen 2011, 103, 106.) Leikin myötä lapsi oppii tunteiden säätelyä, luottamusta itseensä ja toisiin, sosiaalista vuorovaikutusta sekä empatiakykyä (MLL Vanhempainnetti 2014). Varhaiskasvattajan tehtävänä on olla sensitiivinen havainnoilleen lasten välisistä suhteista ja lasten yksilöllisistä vuorovaikutuskokemuksista (Mäkinen 2011, 107).

Varhaiskasvattajan tehtävänä on myös tunteiden käsittelemisen opettaminen. On tärkeä huomata lapsi ja hänen tunteensa sekä auttaa häntä tunnesäätelyssään. Lapsella täytyy olla turvallinen ja lasta tukeva ympäristö käsitellä tunteita. (Kronqvist 2011, 24–25.) Aluksi opetetaan lasta tunnistamaan ja nimeämään eri tunteita. Näin lapsi opettelee tunnesäätelyn taitoja. Lapsella on oikeus kaikkiin tuntemiinsa tunteisiin, kasvattajan tehtävänä on ohjata niiden ilmenemistä hyväksyttävällä ja toista ihmistä kunnioittavalla tavalla. Erityisesti häpeän ja syyllisyyden tunteet vaativat kasvattajan tukea lapsen käsitellessä niitä. Edellä mainittujen tunteiden lisäksi pelkoa ja ahdistusta on käsiteltävä lapsen kanssa niin, että hän tuntee olonsa turvalliseksi. (Vienola 2011, 168–169; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28–29.)

Turvallisuuden tunne on koko elämää koskeva asia. Aallon (2002) mukaan turvallisuus on tila, jossa on mahdollisimman vähän pelon, häpeän, syyllisyyden ja arvottomuuden tunteita aiheuttavia tekijöitä. Turvallisuus on tunnetta hyväksytyksi tulemisesta. Turvallisuus ja turvattomuus voi olla objektiivista ja fyysistä sekä subjektiivista, psyykkistä ja kokemuksellista. Subjektiivinen turvallisuus eli oma kokemuksellinen turvallisuudentunne voi olla riippumaton ympäristön turvallisuudesta. Tällöin ihminen voi tuntea olonsa turvattomaksi, vaikkei mikään todellisuudessa uhkaisikaan häntä. (Lajunen yms. 2005, 20–21.)

Sosiaalisissa tilanteissa toimiminen vaatii lapselta aloitteellisuutta, empatiakykyä ja oman toimintansa seurausten arviointia ja ennakointia. Lapsen on tärkeä myös ymmärtää omia tunteitaan ja pystyä ilmaisemaan niitä tilanteessa hyväksyttävällä tavalla. Lapsen sosiaalinen pääoma muodostuu muun muassa lapsen itsesäätely- ja tunnetaidoista, kognitiivisista ja sosiaalisista taidoista, kiintymyssuhteista sekä osallisuudesta. (Nurmi ym. 2014, 61.)

4.2 Lapsen kaltoinkohtelun merkit

Jotta varhainen puuttuminen perheväkivallan uhkaan tai olemassaoloon on mahdollista, on kasvattajan pyrittävä olemaan sensitiivinen mahdollisille kaltoinkohtelun vaikutuksille ja oireille lapsessa. Lapsen kohdistuva väkivalta aiheuttaa lapselle ongelmia sekä tunnetasolla että käyttäytymisessä. Vaikka tietyt reagoitavat ovat ominaisia eri ikävaiheille, samat oireet voivat ilmetä lapsen kehityksen eri vaiheissa. (Holmberg 2000, 10, 14.) Keskitymme vauva- ja leikki-ikäisen lapsen kaltoinkohtelun merkkeihin varhaiskasvatuksessa, joten jätämme muut ikävaiheet käsittelemättä.

Lapsen kaltoinkohtelun fyysisiä merkkejä ovat muun muassa erilaiset mustelmat sekä polttamisjäljet lapsen kehossa, velttous, kohtaukset, oksentelu, uneliaisuus ja hengitysvaikeudet. Muita kaltoinkohtelun merkkejä ovat muun muassa tunnetaakka, pelko, psykosomaattiset oireet (vatsakipu ja päänsärky), kehityksen viivästyminen sekä masentuneisuus. Kaltoinkohteluun voi myös viitata vanhemman vähättelevä suhtautuminen lapseen ja lapsen kokemuksiin. (Paavilainen & Flinck 2008, 3.)

Vauvaiässä lapsi voi kärsiä uni- ja nukahtamishäiriöistä, heikommasta fyysisestä terveydestä, syömishäiriöistä, vuorovaikutuksen ja motoriikan kehitysviivästyistä. Vauva saattaa olla myös levoton, itkuinen ja rauhaton. Nämä oireet voivat johtua ukaavan perheilmapiirin lisäksi lapsen epäjohtonmukaisesta tarpeiden tyydyttämisestä sekä turvattomuudesta. (Holmberg 2000, 14–15.)

Leikki-ikäisenä lapsi voi oireilla käyttäytymällä rajusti ja satuttavasti leikkiessään sekä hänen kielenkäyttönsä voi olla karkeaa. Jatkuvan perheväkivallan olemassaolon seurauksena lapsen leikki näyttäytyy mekaanisena, ilottomana ja samaa kaavaa toistavana. Lisäksi leikki-ikäisellä voi esiintyä mielialahäiriöitä kuten ahdistuneisuutta, jatkuvaa surullisuutta, kauhua ja selittämättömiä pelkotiloja. Lapsi voi nähdä myös toistuvasti samaa painajaisunta. Perheväkivallan seuraukset voivat näkyä lapsen sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteina, kuten epäsuosiona vertaisryhmissä. Toinen ärsyyntyy helposti ja käyttäytyy väkivaltaisesti ristiriitatilanteissa, toinen taas saattaa olla arka, vetäytyvä ja helposti pelästyvä häntä puhuteltaessa. Leikki-ikäisessä lapsi kärsii muita ikäryhmiä enemmän somaattisista ongelmista, kuten vatsa- ja pääkivuista. Perheväkivallan trauman vuoksi lapsi voi taantua ikätasoaan varhaisemmalle kehitystasolle. Esimerkiksi lapsi alkaa pissiä housuunsa uudelleen. (Holmberg 2000, 15.)

5 KOKEMUKSEN TUTKIMINEN

Työmme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa käsittelemme tutkimusaineistoa fenomenologis-hermeneuttisesta näkökulmasta. Fenomenologia tutkii kokemuksia. (Laine 2007, 29). Fenomenologiassa todellisuus muodostuu yksilön omakohtaisten kokemusten ja niille antamiensa merkitysten kautta (Perttula 1995, 6). ”Hermeneutiikan keskeinen idea on merkityksien etsiminen” (Judén-Tupakka 2007, 64). Hermeneutiikassa pyritään ilmiöiden ymmärtämiseen ja tulkintaan. Me opinnäytetyössämme tutkimme ryhmäläisten perheväkivaltakokemuksia yrittäen ymmärtää ja tulkita niille annettuja merkityksiä lapsuuden sekä aikuisuuden näkökulmista. Me emme pyri työssämme vain objektiiviseen tai yleistettävään tietoon, vaan myös paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Näin ollen otamme huomioon myös kokemusten kerronnallisen olemuksen.

5.1 Kokemuksellisuus ja kerronnallisuus

Me puhumme opinnäytetyössämme kokemuksellisuudesta fenomenologisuuden sijaan. Kokemuksen tutkijan tavoitteena on lähestyä tutkimuskohdetta avoimesti, ilman ennakko-oletuksia ja teoreettinen viitekehys mielestään pois sulkien. Tutkijan on pidättäydyttävä tulkitsemasta toisen ihmisen kokemuksia oman kokemusmaailmansa kautta. (Jyväskylän yliopisto 2014.)

Vertaistukiryhmämme työskentelyn pohjautuessa hyvin pitkälle lapsuuden kertomuksiin, halusimme tuoda esiin myös narratiivisuuden. Narratiivisuudesta käytetään suomenkielessä usein sanaa tarinallisuus, koska vakiintunutta suomenkielistä nimitystä ei ole (Heikkinen 2007, 142). Sanoja tarina, narratiivi ja kertomus käytetään kirjallisuudessa synonyymeina. Me käytämme opinnäytetyössämme pääosin käsitteitä kerronnallisuus ja kertomus.

Kerronnallisuuden määritellään olevan oman elämän ymmärtämistä, elämäntapahtumien merkitykselliseksi tekemistä sekä oman identiteetin rakentamista elämänkertomuksen avulla (Hirsjärvi ym. 2007, 213; Heikkinen 2007, 144). Lisäksi Erkkilän (2008, 195) mukaan Jerome Bruner (1986, 1987, 1996) määrittelee kertomuksien olevan ”ihmisen tärkeimpiä tapoja muodostaa merkityksiä elämäntapahtumista ja yksi keskeinen tapa representoida kokemuksia”.

Hirsjärvi ym. (2007, 214) mukaan kertomuksissa voidaan kohdentua yhden tietyn teeman ympärille tai yksilön koko elämänkaarta koskevaan muisteluun. Kerronnallisuudessa ei ole tavoiteltavaa keskittyä siihen, mitä on tapahtunut vaan olennaista on yksilön ainutlaatuinen kokemus tapahtumasta (Erkkilä 2008, 198). Toisin sanoen ei ole olemassa yhtä kaikille yhteistä todellisuutta, vaan yksilöiden ajatuksissa ja elinympäristöissä rakentuu erilaisia todellisuuksia. Nämä yksilöiden todellisuudet eli kertomukset muokkautuvat jatkuvasti uusien kokemusten ja vuorovaikutuksen myötä. (Heikkinen 2007, 144–145.)

Kokemusten merkitys muuttuu muotoaan ajan saatossa. Ihminen ei välttämättä muista tai muistaa väärin, mihin ajanjaksoon jokin kokemus on liittynyt. Täten emme voi puhtaasti sanoa jonkin kokemuksen olevan juuri varhaislapsuuden perheväkivalta-kemusta.

5.2 Osallistuva havainnointi

Osallistuva havainnointi tarkoittaa tutkijan osallistuvan jollain tapaa tutkittavan yhteisön toimintaan. Osallistuva havainnoitsija toimii ja osallistuu ryhmään jäsenenä eikä näin ollen voi toimia ainoastaan havainnoiden. Toiminnasta olisi hyvä informoida ryhmäläisiä eettisyyteen pohjautuen. (Eskola & Suoranta 1998, 99–103.)

Toiminta etenee pitkälti ryhmäläisten ehdoilla. Osallistuva havainnointi voi olla hyvinkin valikoivaa; havainnoitsijan ennako-odotukset, elämäkokemus, asenteet, mieliala ja aktiiviatiotaso sekä ensivaikutelmat ihmisestä vaikuttavat havaintojen tulkin-taan. Osallistuva havainnoija ei välttämättä huomaa eikä näe kaikkea merkityksellistä. (Eskola & Suoranta 1998, 99–103.)

6 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Etsiessämme aiempia tutkimuksia ilmiöstä, huomasimme niiden lisääntyneen vasta viime vuosien aikana. Vuonna 2007 Ellonen, Kivivuori ja Kääriäinen tekivät tutkimusraportin ”Lapset ja nuoret väkivallan uhreina”. Raportin tarkoituksena oli kartoittaa lapsiin kohdistuvan väkivallan esiintymistä Suomessa. Raportin avulla haettiin

vastauksia kysymyksiin siitä, ”kuinka yleistä lapsiin kohdistuva väkivalta on maassamme ja mihin suuntaan kehitys näyttää olevan menossa”. Raportin aineisto kerättiin rekisteritietojen ja suorien kyselytutkimusten perusteella. Eräs heidän havainnoistaan oli, että epäluonnolliset järkyttävät tapahtumat, kuten lapsen perheväkivaltakokemukset, aiheuttavat yksilölle psyykkisiä, kuten tunne-elämän vaurioita. Tutkimuksen tulosten perusteella maahamme kehitettiin Lapsiuhritutkimus (2008) auttamaan lapsiin kohdistuvan väkivallan seuraamista.

Mykkäsen (2007) Pro gradu -tutkielma käsittelee sitä, miten lapsuudessa ja nuoruudessa koettu perheväkivalta vaikuttaa nuoruuteen ja myöhempään elämään. Tutkielman tehtävänä oli myös selvittää nuorten auttamiskeinoja sekä tarvetta yhteiskunnan interventiolle. Tulokset pohjautuivat perheväkivaltaa kokeneiden neljän naisen muistelukirjoituksiin sekä kahden perheväkivaltatyön ohjaajan haastatteluun. Tuloksista ilmeni, että perheväkivalta vaikutti nuorten henkiseen hyvinvointiin kielteisesti aiheuttaen erilaisia tunnereaktioita, kuten pelkoa, syyllisyyttä ja itseinhoa. Lisäksi väkivaltakokemusten koettiin kumuloituneen ihmissuhteisiin. Aineiston perusteella nuoret tarvitsivat yhteiskunnan interventioita.

Kuusinen (2008) Pro gradu -tutkielmassa tutki muun muassa lapsuuden turvattomuuden- ja traumakokemusten yhteyttä aikuisuuden kertomuksiin. Tulosten saamiseksi Kuusinen haastatteli neljää äitiä sekä lapsuuden että aikuisuuden kokemuksista. Tuloksissa tuli julki, että turvattomuuden tunne ja traumakokemukset kumuloituvat lapsuudesta aikuisuuteen.

Peltonen (2011) tutki väitöskirjassaan lapsuuden väkivaltakokemusten vaikutuksia. Hän vertasi kahdessa eri ympäristössä (sotatilanne ja koti) tapahtunutta lasten kokemaa väkivaltaa toisiinsa ja huomasi samankaltaisuuksia. Väitöskirjassaan hän nosti esiin esimerkiksi yksinäisyyden, ymmärretyksi tulemisen puutteen, välttelyn, pelon, alakuloisuuden, ahdistuneisuuden, levottomuuden, hämmennyksen, syyllisyyden, vihan ja epätoivon syövän lapsen psyykkisiä resursseja.

Tapio (2012) käsitteli Pro gradu -tutkielmassaan sitä, millaista perheväkivaltaa aikuiset ovat lapsuudessaan kokeneet ja miten se on vaikuttanut heidän elämäänsä. Tulokset kerättiin yhdeksästä perheväkivaltaa kokeneen henkilön kirjoitelmasta. Tutkimustulosten perusteella perheväkivalta näyttäytyi monimuotoisena ollen sekä henkistä että

fyysistä. Perheväkivallasta seurasi muun muassa suunnatonta pelkoa, henkisiä vaurioita ja haasteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä lapsena että aikuisena.

Rein (joulukuu 2013) opinnäytetyössään ”Perheväkivallan varjossa eläneet” tutki lapsuudessaan perheväkivaltaa kokeneita aikuisia. Tutkimukseen osallistui seitsemän perheväkivaltaa kokenutta aikuista vastaamalla sähköiseen kyselylomakkeeseen. Tuloksissa nousi esiin se, että lapsuuden perheväkivaltakokemuksilla on ollut vaikutusta yksilön kasvuun ja kehitykseen sekä myöhempään elämään. Tuotoksena syntyi esite, joka kertoo vanhemmille perheväkivallan vaikutuksista lapseen.

Tällä hetkellä on meneillään Ensi- ja turvakotien liiton ”Kannusta minut vahvaksi!” -hanke (2013–2016), jonka tavoitteena on väkivallattoman kasvatuksen ja lapsen hyvän elämän tukeminen. Hankkeen tarkoitus on tuottaa tietoa muun muassa lapsen kaltoinkohtelusta ja sen vaikutuksista lapsen kasvuun ja kehitykseen lapsen näkökulmasta katsoen. Samalla hankkeen avulla halutaan herätellä vanhempia pohtimaan omia kasvatuskeinojaan sekä ammattilaisia tunnistamaan ja puuttumaan lasten kaltoinkohteluun ja kuristusväkivaltaan.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Työelämäkumppaninamme toimi Ensi- ja turvakotienliiton Mikkelin paikallisyhdistys Viola – väkivallasta vapaaksi ry. Viola ry toimii Etelä-Savon alueen avopalveluyksikkönä auttaen ja tukien sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreja että tekijöitä. Toiminnan periaatteena on tarjota matalan kynnyksen palveluja. Koulutus- ja viranomaisyhteistyön sekä hankkeiden kautta Viola ry on vahvasti mukana valtakunnallisesti sekä alueellisesti tapahtuvassa väkivallan vastaisessa kehittämistyössä. Viola ry tarjoaa lisäksi konsultaatioapua ja työnohjausta lähisuhdeväkivaltaa työssään kohtaaville tahoille. (Viola – väkivallasta vapaaksi ry 2014.) Viola ry:n toimintaan kuuluvat muun muassa sekä avoimet että suljetut vertaistukiryhmät. Yksi näistä suljetuista ryhmistä on lapsuudessaan väkivaltaa kokeneiden ryhmä, jonka työskentelyyn osallistuimme.

7.1 Vertaisryhmätyöskentely

Auvisen (2004, 25) mukaan Muurinaho (2004) määrittelee vertaisten olevan henkilöitä, joita yhdistää omakohtainen kokemus jostain kriisistä tai ongelmasta, kuten väkivallasta. Vertaistuellla tarkoitetaan halua ja luottamusta jakaa samankaltaisia elämäkokemuksia ja tukea tasaveroisesti toinen toisia (Auvinen 2004, 26). Vertaistukiryhmään hakeutuminen on vapaaehtoista ja tarkoituksellista. Yhteiset tavoitteet ja toimintamuodot yhdistävät ryhmän jäsenet toimimaan sovitun ajanjakson. (Auvinen 2000, 27.)

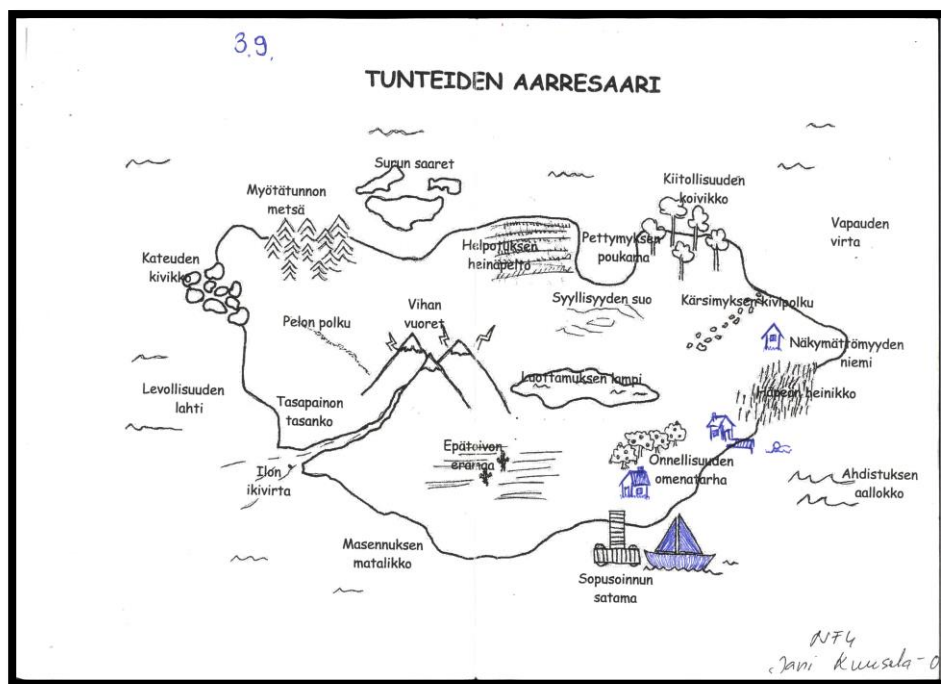
Ryhmän myötä yksilö peilaa omia kokemuksiaan ja toimintatapojaan toisten elämäkertomuksiin. Ryhmä mahdollistaa jäsenen yhteenkuuluvuuden kokemuksen sekä mahdollisuuden erottautumiseen ja yksilöllistymiseen. Tämä mahdollistaa rohkeuden toimia omana itsenään. (Auvinen 2000, 28.)

Vertaisryhmätyöskentely perustuu ryhmän jäsenten kokemusten samankaltaisuuteen, omien tarinoiden jakamiseen muiden kanssa, luottamukseen, kunnioitukseen sekä vertaisuuteen ja osallisuuteen. Etenkin vertaisuuden ja osallisuuden kokemusten on todettu vaikuttavan merkittävästi väkivaltaa kokeneen ihmisen selviytymiseen, itsekunnioituksen vahvistumiseen ja omaan elämäntilanteeseen. Vertaisryhmätyöskentelyn nähdään tuovan voimaantumista, valtaantumista, ymmärrystä sekä hyväksyntää ja uusia näkökulmia kokemusten käsittelyyn. Ryhmäläinen saattaa oivaltaa, etteivät väkivaltakokemukset määrittele häntä. Vertaisryhmätyöskentely voi olla myös avaamassa väkivaltakokemusten synnyttämiä lukkoja vuorovaikutuskyvyissä. (Mehtola 2012, 7 - 8.)

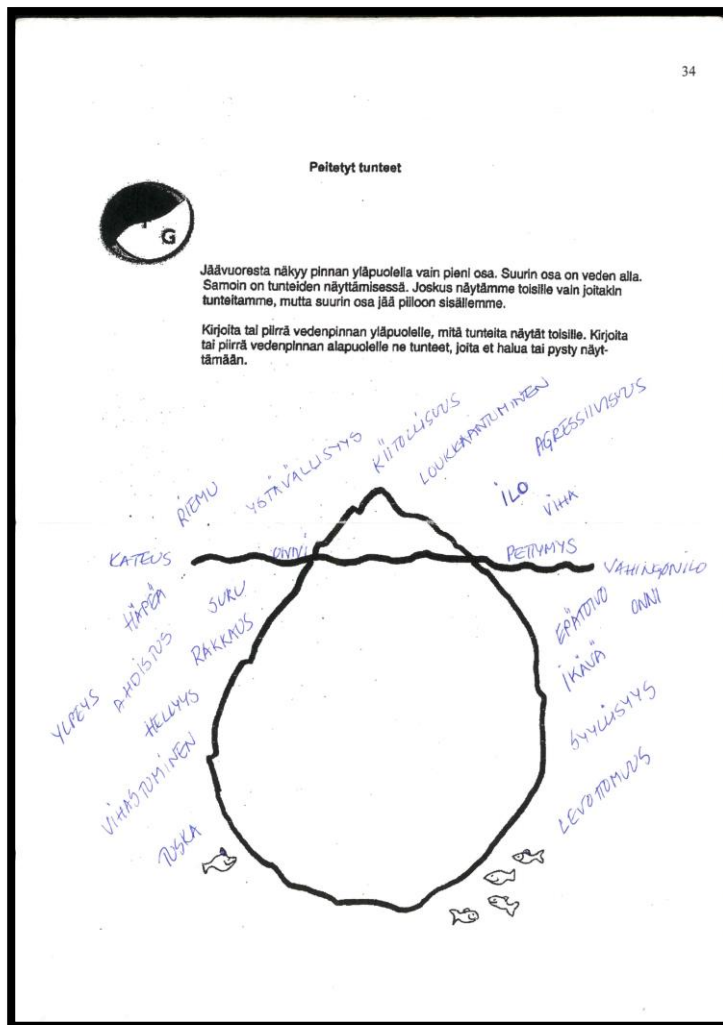
Vertaisuudella ja osallisuudella on vahva yhteys muun muassa kerronnalliseen lähestymistapaan, jota käsitelimme aiemmin luvussa 5.1. Kokemuksellisuus ja kerronnallisuus. Ryhmätyöskentelyissä käytyjen kertomusten avulla yksilö pyrkii löytämään rinnakkaisia, eheyttäviä tarinoita omalle hallitsevalle, väkivallan sävyttämälle tarinalleen. Tämä mahdollistaa yksilön tarinan sisäisen merkityksen muuttumisen ja yksilö alkaa nähdä mahdollisuuden selviytymiseen. (Mehtola 2012, 8.) Myös osa vertaisryhmämme jäsenistä koki ryhmätyöskentelyn voimauttavana. Työskentelyn aikana ryhmäläiset alkoivat rakentaa uusia näkökulmia elämäkertomuksiinsa hyväksyäkseen ja ymmärtääkseen menneet kokemukset osaksi omaa elämäntarinaansa. Heikkinen (2007, 151) viittaakin kerronnallisuutta käytettävän ammatillisena työvälineenä.

Jokainen ryhmäläinen oli hakeutunut Viola ry:n ryhmään vapaaehtoisesti ja heillä oli mahdollisuus käydä tutustumassa ryhmän toimintaan ja muihin ryhmäläisiin kolmen avoimen kerran aikana. Tämän jälkeen ryhmämme sulkeutui ja sitoutui työskentelemään yhdessä elokuusta 2013 toukokuuhun 2014 kahden viikon välein. Kokoon-tumiskerrat kestivät puolestatoista tunnista kahteen tuntiin.

Ryhmätapaamiset aloitettiin aina kuulumiskierroksella, jossa ryhmän tarkoitus eli lapsuuden väkivaltakokemusten läpikäyminen ohjasi keskustelun kulkua. Lisäksi saatiin palata edellisellä kerralla tunteita herättäneeseen asiaan. Jokaisella kerralla teimme aiheeseen liittyviä tehtäviä, joista esimerkkeinä Tunteiden aarresaari (kuva 2) ja Peitettyt tunteet (kuva 3).

KUVA 2. Tunteiden aarresaari

KUVA 3. Peitetyt tunteet

Lisäksi meillä oli etukäteen annettuja kotitehtäviä, joita käytiin läpi yhdessä keskustellen. Kotitehtävinä oli muun muassa 1. kirjoittaa tarina lapsuuden väkivaltakokemusten vaikutuksesta omaan elämään ja ihmissuhteisiin, 2. kirjoittaa yksittäinen väkivaltakokemus ja sen seuraukset sekä 3. kirjoittaa väkivallan tekijälle avoin kirje kokemuksistaan ja tunteistaan häntä kohtaan. Nämä kirjoitukset luettiin ryhmässä ääneen ja niiden herättämistä tunteista ja ajatuksista keskusteltiin yhdessä. Kokoontumiskertojen päätteeksi jokainen ryhmäläinen kertoi sen hetkisestä tunnetilastaan ja näin varmistettiin, että kaikki oli hyvin.

Ryhmämme kävi läpi lapsuuden väkivaltakokemuksia myös psykodraaman avulla kolmella ylimääräisellä kerralla. Psykodraamassa meillä oli ohjaajana ulkopuolinen ammattilainen. Jokaisella ryhmäläisellä oli mahdollisuus olla päähenkilönä kertomassa omaa tarinaansa.

7.2 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia lapsuuden perheväkivaltakokemusten merkityksiä yksilön elämässä. Syventääksemme pääkysymystä haemme vastauksia lapsuuden perheväkivaltakokemusten merkityksistä yksilön psyykkiseen kasvuun ja kehitykseen, kuten minuuden ja tunne-elämän kehittymiseen sekä vuorovaikutussuhteiden rakentumiseen. Lisäksi ryhmätoiminnan aikana esiin nousi tarve ottaa yhdeksi tarkastelun kohteeksi ryhmäläisten kokemus tuen saamisesta perheväkivaltakokemusten käsittelyyn.

Opinnäytetyömme pääkysymys on:

- Mitä lapsuuden perheväkivaltakokemukset ovat merkinneet yksilön elämässä?

Opinnäytetyömme alakysymykset ovat:

- Millaisia merkityksiä lapsuuden perheväkivaltakokemuksilla on lapsen kasvuun ja kehitykseen?
- Millaisia merkityksiä yksilö antaa lapsuuden perheväkivaltakokemuksille aikuisuudessa?
- Millaisia kokemuksia ryhmäläisillä on tuen saannista?

7.3 Aineiston keruu

Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n vaikuttavuus Etelä-Savon alueella väkivaltatyön asiantuntijana sai meidät kääntymään yhdistyksen työntekijän Pia Marttalan puoleen. Ehdotettuamme opinnäytetyömme ideaa Marttalalle, kuulimme Viola ry:ssä alkavasta lapsuudessaan perheväkivaltaa kokeneiden aikuisten vertaistukiryhmästä. Pyysimme mahdollisuutta osallistua ryhmän toimintaan omien lapsuuden aikaisten perheväkivaltakokemusten myötä sekä kerätäksemme tutkimusaineistoa opinnäytetyötämme varten. Marttala lupautui opinnäytetyömme prosessin työelämäohjaajaksi sekä mentoriksemme ryhmän vetäjänä olemisen lisäksi.

Ryhmätoiminnan alkaessa teimme tiedonannon (Liite1), jossa kerroimme tekevämme ryhmään osallistumisen lisäksi opinnäytetyön aiheesta. Kysyimme ryhmäläisten suos-

tumuksen heidän kokemustensa käyttämiseen opinnäytetyömme tutkimusmateriaalina. Vertaistukiryhmämme muuttui kolmen avoimen tutustumiskerran jälkeen suljetuksi ryhmäksi, minkä myötä ryhmän jäsenet sitoutuivat ryhmätyöskentelyyn elokuusta 2013 toukokuuhun 2014 asti kokoontuen kahden viikon välein Viola ry:n tiloissa. Vertaisryhmän toiminta perustui täydelliseen luottamukseen, jonka vuoksi jokaisen ryhmäläisen anonyymius säilytetään.

Ryhmään osallistumisemme myötä keräsimme aineistoa osallistuvan havainnoinnin avulla. Osallistuvan havainnoitsijan rooli on havainnoinnin lisäksi toimia ja osallistua ryhmään tasavertaisena jäsenenä (Eskola & Suoranta 1998, 99–103). Pidimme vertaistukiryhmätuokioista oppimispäiväkirjoja, joihin kirjasimme havaintojamme ryhmäläisten lapsuuden aikaisten perheväkivaltakokemuksille antamista merkityksistä. Jotta vertaisryhmässä keräämistämme havainnoista olisi hyötyä opinnäytetyömme kannalta, olennaista oli pitää mielessä se, mitä tutkitaan. Suureksi avuksi opinnäytetyöprosessissa olivat ryhmätapaamisten jälkeiset käymämme kahdenkeskiset keskustelut ja pohdinnat aiheeseen liittyen. Vähentääksemme aineiston väärintulkinnan mahdollisuutta sekä varmistaaksemme havaintojemme oikeellisuuden ryhmäläiset vastasivat teemmämme kyselylomakkeeseen (Liite 2). Lisäksi kerroimme saamamme tulokset vertaistukiryhmämme jäsenille ennen opinnäytetyön virallista esitystä, jolloin heillä oli mahdollisuus mielipiteidensä ja korjausehdotusten esittämiseen.

Tasavertaisina vertaistukiryhmän jäseninä jaoimme omia lapsuuden perheväkivaltakokemuksiamme muiden ryhmäläisten kanssa ja samalla havainnoimme ryhmän jäsenten kertomuksia lapsuuden kokemuksista ja niiden yksilöllisistä merkityksistä sekä lapsuudessa että aikuisuudessa. Vertaistukiryhmän työskentely pohjautui kerronnallisuuteen ja kokemuksellisuuteen. Jokainen ryhmäläinen kertoi omaa elämäntarinaansa ja lapsuuden aikaisia kokemuksia.

Päiväkirjan käyttäminen tutkimusmenetelmänä on haasteellista, sillä se voi jättää strukturoimattomana tutkijalle tulkinnanvapauden aineiston sisällöstä (Hirsjärvi ym. 2007, 214). Tämä herätti myös meidän välillämme paljon keskustelua ja pohdintaa tulosten purkamisen yhteydessä erilaisten havaintojemme myötä. Alkuperäinen suunnitelmamme oli kerätä tietoa vain osallistuvan havainnoinnin ja siitä tekemiemme päiväkirjamerkintöjen avulla. Prosessin aikana syntyi kuitenkin tarve varmistaa tulkin-tojemme oikeinymmärrys, minkä vuoksi teimme ryhmäläisille erillisen kyselylomak-

keen (Liite 2) lapsuuden perheväkivaltakokemusten merkityksistä. Osana aineiston väärintulkinnan mahdollisuutta sekä havaintojemme oikeellisuuden varmistamiseksi esitimme opinnäytetyömme vertaistukiryhmämme jäsenille ennen sen julkaisemista. Tässä yhteydessä ryhmäläisillä oli mahdollisuus vielä vaikuttaa opinnäytetyömme sisältöön.

7.4 Aineiston analyysi

Aineistoa analysoidessamme käytimme menetelmänä laadullisen tutkimuksen piiriin kuuluvaa fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa. Laadullisen tutkimuksen yhtenä tavoitteena on ”ymmärtää ja tulkita jonkin valitun ilmiön esiintymisen syitä ja merkityksiä” (Koivula ym. 2002, 22). Meidän tavoitteenamme oli ymmärtää ja tulkita lapsuuden aikaisen väkivallan kokemusten merkityksiä yksilölle.

Jotta välttyisimme intuitioomme ja omiin kokemuksiin pohjautuvalta tulkinnalta, palasimme analysoinnin eri vaiheissa alkuperäisiin kyselylomakkeista saatuihin kertomuksiin kokemuksista. Päiväkirjamerkintöjemme suhteen emme voineet kuitenkaan palata "alkuperäiselle lähteelle" eli ryhmätyöskentelyn aikana syntyneisiin keskusteluihin ja tunnelmiin. Tulosten analysoinnin tueksi meillä oli oltava vahva teoreettinen viitekehys. Lisäksi meidän tuli aika ajoin tarkastella omia olettamuksia ja ennakkoluuloja aineistoa kohtaan. Tarkoituksenamme ei ollut selvittää väkivallan syy-seuraussuhteita, vaan avoimin mielin päästä lähelle ihmisen yksilöllistä tapaa nähdä ja kokea maailma ja näin ollen päästä käsiksi kokemusten yksilöllisiin merkityksiin. (Koivula ym. 2002, 31; Flinck 2006, 42–44.)

Laadullinen lähestymistapa pohjautuu erojen, yhtäläisyyksien ja sisältöjen vertailuun. Vertaisryhmätoiminta oli yli vuoden kestävä prosessi, mikä edesauttoi meitä ilmiön syvällisempään tarkasteluun. Analyysi vaatii aineiston perusteellista ja hyvää tuntemusta, jonka vuoksi se ei saa olla tarkoituksenhakuista tai sattumanvaraista. Prosessin aikana saimme sekä tutkia toisten kokemusten että omien samankaltaisten kokemusten merkityksiä kehityksen polulla. (Koivula ym. 2002, 42–43.)

Oppimispäiväkirjojen sisältämän materiaalin analysoimisessa täytyy olla varovainen materiaalin ylitulkinnan suhteen. Analysoidessamme materiaalia meillä täytyi olla selkeä kuva siitä, mihin kysymyksiin haimme vastauksia. Mitä ryhmäläiset kertoivat

lapsuuden väkivaltakokemuksista ja miten lapsuudessa koetut asiat mahdollisesti linkittyvät nykypäivään?

Poissulkeaksemme kokemusten merkitysten väärintulkinnat ja tarkastaaksemme tulosten paikkansapitävyyden saimme ryhmäläisiltä kirjalliset vastaukset tekemäämme kyselyyn (liite 2) lapsuuden aikaisista väkivaltakokemuksista. Lisäksi esitimme prosessin loppuvaiheessa opinnäytetyömme tulokset ryhmäläisille ennen sen varsinaista julkaisemista. Ryhmäläisillä oli tällöin mahdollisuus korjata tai oikaista tulkintaamme heidän kertomuksistaan. Näin toteutamme fenomenologista reduktiota, jossa on kyse palaamisesta puhtaan kokemuksen äärelle. (Flinck 2006, 42.)

Olemme tehneet aineiston analysointia koko opinnäytetyöprosessin ajan, mutta selkeyttääksemme aineiston analyysin vaiheita muodostimme omannäköisen rungon avuksemme olemassa olevaa teoriaa tukena käyttäen. Analysointimme on jatkuvassa vuoropuhelussa alkuperäisen tiedon ja teoreettisen viitekehyksen kanssa. Seuraava vaiheistus on muodostettu käyttäen pohjana Flinckin (2006) sekä Aaltola & Vallinin (2001) aineiston analyysin vaiheistuksia.

Pääkysymystä tarkastellessamme pohdimme myös, millaisia yhtäläisyyksiä esiintyy vertaistukiryhmäläisten tarinoissa ja kokemuksissa sekä onko väkivaltakokemuksilla mahdollisia muita yhteyksiä erilaisiin kehityksen haasteisiin.

Keräämämme tutkimusaineiston analyysin vaiheet:

- Koko opinnäytetyön prosessin ajan: Tutkijan kriittinen lähestyminen omia olettamuksia ja ennakkoluuloja kohtaan
- Vaihe 1: Aineistoon tutustuminen useaan kertaan tutkimuskysymysten avulla kokonaisuuden hahmottamiseksi
- Vaihe 2: Tutkimuksen kannalta olennaisten sisältöjen poimiminen aineistosta
- Vaihe 3: Poimittujen sisältöjen ryhmittely samankaltaisuuksiin
- Vaihe 4: Kuvaavien teemaryhmien nimien hahmottelu ja sopiminen
- Vaihe 5: Muotoutuneiden teemaryhmien välinen ja sisäinen vertaileminen
- Vaihe 6: Mahdollisten erojen, yhtäläisyyksien sekä ristiriitojen läpikäyminen

7.5 Tutkimuksen eettisyys

Avaamme tutkimusetiikan merkitystä meidän opinnäytetyömme kannalta. Pohdimme työhömmme liittyviä eettisiä kysymyksiä teorian ja omien kokemustemme kautta. Vain hyvän tieteellisen käytännön ohjeita noudattaen saamme aikaan eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa informaatiota sekä uskottavia tuloksia (TENK 2012).

Sosiaalialan tutkimusta tehtäessä nousee väistämättä kysymyksiä muun muassa tutkimustapojen eettisyydestä. Sosiaali- ja terveystieteille on laadittu omia yksityiskohtaisempia eettisiä normistoja. Mäkinen (2006) pohtii: ”- - onko moraalisesti hyväksyttävää lähestyä tällaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä ja pyytää heitä osallistumaan tutkimukseen”. Sanoilla ”tällaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä” Mäkinen tarkoittaa ihmisiä, joiden elämäntilanne tai osa elämästä on jollakin tapaa haavoittunut. (Mäkinen 2006, 112.)

Suomen tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettiset periaatteet, jotka muodostuvat tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta, vahingoittamisen välttämisestä sekä yksityisyydestä ja tietosuojasta (TENK 2009.) Nämä pitävät sisällään muun muassa meidänkin opinnäytetyömme kannalta olennaiset säädökset tutkittavien itsemääräämisoikeudesta, osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja tutkittavien informoinnista. Tutkittavilla on oikeus tietää tutkijoiden yhteystiedot, tutkimuksen aihe, aineistonkeruun konkreettinen toteutustapa ja arvioitu ajankulu, kerättävän aineiston käyttötarkoitus, säilytys ja jatkokäyttö sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. (Mt.) Vertaisryhmässä toimimme selkeästi esiin koko prosessin ajan edellä mainittuja asioita, sekä korostimme luottamuksellisuutta että tiedotimme prosessin etenemisestä avoimesti. Olimme myös avoimia vastaanottamaan ryhmäläisten ajatuksia ja ehdotuksia työmme tueksi.

Laadimme kirjallisen tiedonannon (Liite 1) opinnäytetyömme tekemisestä. Tiedonannossa kerroimme vertaisryhmän jäsenille avoimesti opinnäytetyömme aiheesta ja pitävämme kokoontumisista oppimispäiväkirjaa. Tiedonannossa oli selkeästi kerrottu tietojen luottamuksellisuudesta. Ryhmäläisten toiveesta kirjallista tutkimuslupaa ei tehty vaan lupa saatiin suullisessa muodossa. Luvan saannin vahvasti ohjaajamme Pia Marttala. Tällä tavoin toimiminen takasi ryhmäläisten anonymiteettisuojan.

Yksi tutkimusetiikan perusteista on taata yksilölle tai organisaatiolle mahdollisuus anonyymiuteen heidän sitä halutessaan. Anonyymius lisää puolestaan tutkijan vapautta helpottamalla arkojenkin asioiden käsittelyä. Näin ollen tutkijan ei tarvitse pelätä aiheuttavansa tutkittaville haittaa. Samalla anonyymius edistää objektiivisuutta tekemällä arkojen ja ristiriitoja herättävien asioiden käsittelyn helpommaksi. (Mäkinen 2006, 114.)

Tekemämme tutkimuksen täytyy pohjautua täydelliseen luottamuksellisuuteen ryhmän jäsenten välillä. Luottamuksen takaaminen on meidän moraalinen velvollisuutemme. Jokaisen täytyy pystyä luottamaan, että ryhmässä käsiteltävät asiat pysyvät ryhmän sisäisinä eikä ihmisten henkilökohtaisia asioita ja tietoja levitellä eteenpäin. Ainoastaan ne keräämämme aineiston osat, joihin argumentit ja analyysit perustuvat ilman ihmisen tunnistamismahdollisuutta, tulemme säilyttämään opinnäytetyön julkaisemisen jälkeenkin. ”Luottamuksellisuus on tutkijan antama lupaus tutkimilleen henkilöille, ja siitä käytävä keskustelu olisi liitettävä osaksi prosessia, jossa tutkittava antaa suostumuksensa tutkimuksen teolle”, kiteyttää Mäkinen (Mts. 116). Tutkimukseen osallistuville tulee selvästi kertoa, kuinka luottamuksellisuus käytännössä taataan. Tämä asia on sisällytetty meidän tekemäämme tiedonantoon (Liite 1). Olemalla itse avoimia ja rehellisiä, koimme auttavamme myös muita ryhmämme jäseniä avoimuuteen.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tulokset pohjautuvat lapsuudessa perheväkivaltaa kokeneiden vertaistukiryhmän aikuisten kertomuksiin. Ryhmässä oli yhteensä yhdeksän jäsentä. Yksi jäsenistä oli Violan työntekijä, joka toimi ryhmän vetäjänä. Hänellä oli apunaan vertaisvetäjä, joka oli osallistunut aikaisemmin vastaavanlaisen vertaisryhmän toimintaan ja käsitellyt siellä omia perheväkivaltakokemuksiaan. Meidän vertaistukiryhmässämme hänen roolinsa oli tukea ryhmän jäseniä ja tuoda omat kokemuksensa ryhmään. Ryhmäläisten ikäkauma oli noin 20 vuodesta 65 ikävuoteen saakka ja he kaikki edustivat naissukupuolta. He olivat eläneet lapsuuttaan ja nuoruuttaan 1950-luvulta 2000-luvulle ajoittuvalla aikavälillä.

Ryhmäläiset olivat kokeneet varhaislapsuudestaan asti monimuotoista sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa ja laiminlyöntiä perheissään, lähinnä äidin ja isän toimesta. Lapsi aisti ja vaistosi väkivallan uhkan olemassaolon, vaikka sitä ei välttämättä juuri sillä hetkellä tapahtunut. Näin ollen väkivalta oli läsnä jokapäiväisessä elämässä.

*”Äidin luona oli väkivallan uhka kokoajan läsnä, se hakkas kihlattu-
aan.”*

Suurin osa ryhmän jäsenistä oli kokenut äidin tekemänä henkistä väkivaltaa tai laiminlyöntiä, joita olivat muun muassa vähättely, nimittely, alistaminen, huutaminen ja uhkaileminen. Vanhempien lapseensa kohdistama manipulointi oli myös yksi lapsena koettu henkisen väkivallan muoto. Useassa kertomuksessa tuli esiin myös äidin puuttumattomuus väkivaltaisiin tilanteisiin. Esimerkiksi erään ryhmäläisen kertomuksessa isäpuolen käyttäessä väkivaltaa häneen ja hänen sisarukseensa äiti ”sulki silmänsä” tapahtumalta ja poistui tilanteesta.

”- - Isä enemmän – selkäsaunoja, tukkapöllyä Äiti – ei puolustanut, katsoi vierestä.”

Suurimmassa osassa kertomuksissa esiintyi lapsen kohdistetun fyysisen väkivallan tekijänä miespuolinen henkilö kuten isä tai isäpuoli. Kuitenkin myös äidin lapsen kohdistamaa fyysistä väkivaltaa esiintyi. Lisäksi väkivallan tekijänä mainittiin ryhmäläinen itse, veli sekä ”pappa ja yksi isän ryyppykavereista - -”.

”Isä ryyppäs ja käytti henkistä väkivaltaa. Soli myrkyllinen mies.- -”

”Ja se kihlattu (äidin miesystävä) hakkas mut joskus ko olin jotain 9-10v.- -”

Ryhmäläiset eivät pystyneet määrittelemään tarkkaa ajankohtaa, jolloin tajusivat, ettei väkivalta kuulu perhe-elämään. Tajuamisen ajankohta vaihteli ryhmäläisten kertomuksissa kouluiästä aina myöhempään aikuisuuteen saakka. Lapsuudessa ryhmäläinen ei ole välttämättä ajatellut toiminnan olevan väkivaltaa vaan kuuluvan perhe-elämään. Vertaisryhmässä käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että useimmat ryhmäläiset olivat vasta aikuisuudessa oivaltaneet kokeneensa lapsuudessaan väkivaltaa.

”Ystäväni ovat kertoneet, että en kertonut perhehelvetistämme kuin vasta n. 18v. Kai sitä jossain vaiheessa tajusi, että kaikki perheet eivät ole samanlaisia.”

”Tajusin tämän kaiken olevan epätervettä vasta joskus - - 24 vuotiaana. En ollut sitä ennen ymmärtänyt että riippulukot lastenhuoneissa ei ole tervettä meininkiä - -”

Ryhmäläisten kertomuksista tuli esiin myös koulu- ja työpaikkakiusatuksi tuleminen. Me emme omassa opinnäytetyössämme paneudu kuitenkaan tähän asiaan, sillä se ei kuulu perheväkivallan piiriin.

8.1 Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja minäkuva

Ryhmäläisten keskuudessa nousi ajatus itsensä huonomuudesta ja arvottomuudesta suhteessa toisiin ihmisiin. Usko omaan itseensä oli häilyvä. Riittämättömyyden tunne saavutusten suhteen, hyväksynnän hakeminen jopa oman jaksamisen kustannuksella sekä taipumus täydellisyyden tavoitteluun olivat myös havaittavissa. Edellä mainitut asiat ovat voineet näkyä ylikorostuneena kiltteytenä ja suostuvaisuutena. Erään kertomuksessa tämänhetkisessä elämässä koettu riittämättömyyden ja arvottomuuden tunne on liitetty vahvasti siihen, etteivät vanhemmat ole antaneet tunnustusta lapselle hänen arvokkuudestaan ja riittävydestään.

”Milloin olen riittävän hyvä ja kenelle?”

”KENELLE MINUN PITÄISI OLLA TARPEEKSI HYVÄ, KUN KETÄÄN EI TUNNU KIINNOSTAVAN. Siis se siitä itsetunnosta!!!! Tiedän kyllä oman arvon, mutta.....”

”Oon turha ihmisenä. Vaikka toisaalta omasta mielestäni oon ihan mielettömän mahtava nainen ihan kaikilla elämäneloilla!! Mut ei se riitä kun ei oo vanhemmilta saanu tunnustusta siitä että riittää niin ei mulla ole uskoa siihen et mä riitän kellekään tälläisenä. Tai minkään muunkaanlaisena.”

”En arvosta itseäni, pidän itseäni vaikeana ihmisenä. En osaa ottaa kehuja vastaan, tunnen etten ole ansainnut niitä.”

”Itsetunto ja varmuus itsetunnosta hävinnyt”

”Itsetuntoni ja itseni arvostus on ollut todella huono. On ollut vaikeuksia pitää omista rajoista kiinni varsinkin työelämässä.”

Kaikki ryhmäläiset kokivat jääneensä lapsuudessaan enemmän tai vähemmän paitsi rakkauden osoituksia, kuten hellyyttä, kosketusta ja syliä. Nykyhetkessä rakkauden vastaanottaminen kuitenkin koettiin haasteelliseksi, vaikka toisaalta rakkauden ja hellyyden osoituksia kaivattiinkin. Rohkaiseminen, kiittäminen, arvostaminen ja kannustaminen olivat myös asioita, joita ryhmäläiset olisivat kaivanneet lapsena. Juuri siitä syystä nykyhetkessä ryhmäläiset kokivat ne vaikeiksi vastaanottaa.

”Ja ainoa mitä mä pohjommiltani todella kaipaam on hyväksyntä. Joku turvallinen syli jossa levätä kun en enää jaksa.”

”En muista, että isä tai äiti olisi pitänyt minua sylissä.”

”Sanallista väkivaltaa – ei kelvannut sellaisena kun on.”

”- - koskaan mitään saavutuksiani ei ole ikinä arvostettu.”

8.2 Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja tunne-elämä

”PELKÄSIN KOKO LAPSUUTENI!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!”

”Muistan lapsuudesta sen ainaisen PELON, mitä tapahtuu, jos isä on jäänyt ryyppäämään.”

”Olin levoton, aina valppaana ja peloissani mitä vastaan mun seuraavaksi pitää puolustautua ja selviänkö siitä.”

Erityisesti pelon tunne nousi ryhmäläisten lapsuuden kertomuksista hyvin vahvasti esille. Pelko oli läsnä jokaisessa kokemuksessa ja kertomuksessa, ja se ilmentyi eri muodoissa. Pahimman pelko, menettämisen pelko, itseilmaisun pelko, hylätyksi tulemisen pelko, seuraamusten pelko sekä väkivallan periytymisen pelko ovat vain muutamia esimerkkejä pelon ilmentymisestä kertomuksissa.

Osa ryhmäläisistä muistaa pelänneensä puhua kodin tapahtumista ulkopuoliselle aikuiselle, koska he pelkäsivät seurauksia. Häpeän ja syyllisyyden tunteet estivät myös osaltaan tuomasta asioita esiin. Tapahtumien merkitystä itselle vähäteltiin ja jopa kiellettiin. Seuraamuksen pelko erään ryhmäläisen kohdalla ulottui jopa hänen käyttäytymiseensä koulumaailmassa.

”Pelkäsin tehdä mitään sääntöjen vastaista koska pelkäsin rangaistusta.” (koulussa)

Vaikeneminen ja kulissien ylläpitäminen katsottiin turvallisemmaksi vaihtoehdoksi. Pelkäämällä pahinta ryhmän jäsenet eivät uskaltaneet luottaa siihen, että hyviäkin asioita tapahtuu elämässä. Myös pelko väkivaltaisen käyttäytymisen periytymisestä herätti ryhmässä paljon keskustelua. Osaa ryhmäläisistä pelotti ajatus, siitä että toistaisi itse väkivaltaista käyttäytymistä läheisiään kohtaan eikä osaisi toimia muulla tavoin.

”pelkäsin puhua aikuiselle”

”- - itsekin kerran jollekin perhetapaamiselle menin, mutta minusta se oli naurettavaa. Niin kuin mulla muka olisi ollut lupa puhua suutani puhtaaksi siinä koko perheen edessä? Niin kuin ehdon tahdon olisin hahunnut tehdä elämästäni helvettiä vielä enemmän? Ihan varmasti.”

”Mitä lapsuudessa koettu väkivalta on merkinnyt mulle tai merkitsee edelleen? Jaa-a.. No ainakin sitä että tiedän tasan tarkkaan millainen ihminen/äiti en missään nimessä halua olla. Tiedän millaista perhe-elämää en omille lapsilleni halua.”

Pelon tunteen lisäksi ryhmäläisten kertomuksista nousi esiin vahva turvattomuuden tunne. Turvattomuutta loi lapsuudessa muun muassa ajatus siitä, että jää aivan yksin.

Jatkuva väkivallan uhka eli epätietoisuus tulevista uhkaavista tapahtumista lisäsi osaltaan turvattomuuden tunnetta. Uskalluksen ja itsevarmuuden puute sekä arkuus rajoittivat itseilmaisua lapsuuden aikana.

”Lapsuus oli epävarmuuden ja huolien täyttämää.”

”pelännyt vastat(a) koulussa koska minulle naurettiin kerran kun vastasin väärin”

Pelon ja turvattomuuden tunteiden väistymiseksi toivottiin perheen väkivaltaisen osapuolen poistumista perheen arjesta lopullisesti. Usea ryhmäläinen kertoi toivoneensa vanhempiensa eroavan tai jopa väkivallan tekijän kuolemaa.

”Olisin halunnut, että äiti olisi eronnut isästä aikaisemmin.”

Vihan ja ahdistuksen tunteet sekä väkivallan tekijää että väkivaltaisia tilanteita kohtaan olivat aistittavissa. Erään ryhmäläisen kertomuksessa väkivaltaisen isän poistumisesta heidän arjestaan, pelon tunne helpotti huomattavasti.

”Eron (isän ja äidin ero) jälkeen huomasin, että muunlaistakin elämää voi olla, kun elää ainaisessa pelossa.”

Ryhmäläiset kokivat, että avoin tunteiden näyttäminen oli haastavaa ja häpeän leimaamaa. Tunteita ja niiden näyttämistä toiselle ihmiselle haluttiin kontrolloida, kun taas eläimille hellyyden ja rakkauden osoitukset koettiin helpommaksi osoittaa. Lapsuudessa osa ryhmäläisistä kertoi huolensa ja murheensa perheen lemmikille.

8.3 Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja vuorovaikutus

”Minulle on ns. oma reviiri tosi tärkeä, eli ihmiset ei saa tulla liian lähelle.”

”Pidän etäisyyttä – en päästä lähelle”

Ryhmäläisten keskuudessa tuli vahvasti esiin vaikeus luottaa muihin ihmisiin tai edes saavuttaa luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta toiseen ihmiseen. Heidän kertomuksissaan esiintyi varovaisuutta avoimien ihmissuhteiden rakentamisessa tai niiden rakentaminen vaati ainakin aikaa. Luottamuksen puute oli havaittavissa kertomuksissa sekä lapsuuden että aikuisuuden ajalta. Tämä tulee hyvin esiin erään ryhmäläisen vastauksessa väkivallan vaikutuksesta hänen lapsuuteensa, minkä jälkeen hän kommentoi tilannetta nykyhetken eli aikuisuuden näkökulmasta.

”- - olen pelännyt ihmisiä en ole uskaltanut tutustua uusiin ihmisiin.”
(lapsena)

”olen varovainen tutustumaan vieläkin uusiin ihmisiin” (aikuisena)

Lähes kaikki asettivat itsensä ympärille suojamuurit kontrolloidakseen läheisyyden astetta. Läheisyys koettiin pelottavana ja sitä oli pystyttävä kontrolloimaan, mikä oli havaittavissa myös rakkaussuhteiden muodostamisessa. Osa ryhmäläisistä ei uskonut toisen ihmisen näkevän itsessään hyvää, vaan pelkäsivät aina pahinta. Useimmat kokivat toisen ihmisen antaman positiivisen palautteen itsestään vaikeaksi vastaanottaa.

”Nuoruudessani, kun suhteen olisi ollut aika ”vakavoitua”, laitoin sen poikki.”

”Mun ihmissuhteisiin väkivaltakokemukset on tuoneet sen etten luota ihmisiin. En, ellen tiedä et pystyn satuttamaan niitä todella pahasti jos ne pettää mun luottamuksen ja satuttaa mua. Täytyy olla valta-asema etten joudu ite enää pelkäämään.”

”Odotan jatkuvasti selkään puukottamisia ja pettämisiä.”

”En suostu olemaan ihmisistä riippuvainen, ne satuttaa kuitenkin.”

Monet olivat ajautuneet aikuisuudessaan suhteeseen narsistisia piirteitä omaavan tai alkoholiin tai väkivaltaan taipuvaisen henkilön kanssa. Taipumukset esiintyivät joko kaikki samalla henkilöllä tai henkilöllä oli havaittavissa vain osa taipumuksista.

”- valitsin itselleni isän tapaan alkoholistin puolisoksi; hän oli tämän lisäksi myös narsisti.”

”Naimisiin alkoholistin kanssa. Yhteen muutto narsistin kaa.”

Läheisiltä ihmisiltä avun pyytäminen ja omista elämän haasteista puhuminen koettiin ryhmässä vaikeaksi. Ryhmäläisten yleinen ajatus oli, että pitää olla vahva ja pärjätä yksin omien elämänhaasteiden kanssa. Eräs ryhmäläinen liitti puhumisen ja avun pyytämisen vaikeuden siihen, kun lapsena hän katsoi paremmaksi vaihtoehdoksi vaieta.

”Puhuminen ja avun pyytäminen on ollut todella vaikeaa, koska lapsena oli parempi vaieta.”

”Aina opetettu että pitää olla VAHVA turhasta ei valiteta tai itketä parkuta tai huudella tulee eteen mitä vaan valittaa ei saa vika on aina sinussa.”

Tapahtumien ennakointi ja tarkkailu sekä varuillaan olo olivat ominaisuuksia, joita jokainen ryhmäläinen löysi itsestään. Monet kokivat omaavansa eräänlaiset ”tuntosarvet” eli herkkyyden tunnistaa ympärillä vallitseva tunneilmapiiri. Yleinen huolehtiminen kaikesta tulee vahvasti esiin ryhmäläisten keskuudessa.

”Minulla on myös aina ”tuntosarvet koholla” mahdollisia uhkaavia tilanteita tai ihmisiä varten. Huomaan aina ensimmäiseksi, jos jotain erikoista tapahtuu ympäristössä. Olen myös herkkä toisten tunnetiloille.”

”Tutkin ihmisiä jatkuvasti. Muiden reaktioita toisiinsa, heidän reaktioita minuun ja minun reaktioitani heihin.”

Monet olivat kokeneet lapsuudessaan yksinäisyyttä sekä jääneensä vaille kavereita. Eräs ryhmäläinen oli kokenut lapsena, ettei voinut viedä kavereita kotiin väkivaltaisen isän vuoksi. Myöhemmin elämässään osa koki erilaisuuden tunnetta, mikä johti tunteeseen, ettei kuulu joukkoon.

”Olin lapsena hyvin arka ja minulla ei ollut kavereita. Kotiin ei voinut ketään kutsua isän takia, kun ei ikinä tiennyt, mitä voi tapahtua.”

”Olen myös aina tuntenut oloni myös erilaiseksi muiden ihmisten kanssa; tyyliin etten kuulu joukkoon.”

Jokainen oppi jo lapsena keinon selviytyä uhkaavista tilanteista. Näitä selviytymiskeinoja olivat muun muassa pakeneminen, eristäytyminen ja vetäytyminen. Erään ryhmäläisen lapsuuden keinona uhkaavissa tilanteissa oli paeta metsään ja toivoa kuolemaa. Edellä mainitut selviytymiskeinot näkyivät myös ryhmäläisten aikuisuudessa käyttäytymistapoina.

”Minä seurasin tilannetta (perheväkivalta) sivusta ihan niin kuin tilanne ei olisi tapahtunut minulle.”

”Lapsuudessani opin tavan tarkkailla tilannetta sivusta ja lukkiuduin omaan maailmaani.”

”Olin syrjäytyjä halusin olla omissa oloissani mielikuvituskaverin kanssa”

8.4 Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja terveys

Useimmat ryhmäläiset kertoivat lapsuuden väkivaltakokemusten olevan heidän mielestään yhteydessä erilaisiin terveydellisiin ongelmiin. Etenkin masennus ja uupumus olivat lähes jokaisen kokemia. Osa oli jopa sairastunut burn outiin eli loppuun palamiseen. Ahdistuneisuus- ja paniikkihäiriöt sekä syömishäiriöt näyttäytyivät myös ryhmäläisten kertomuksissa. Ryhmän jäsenillä oli myös diagnosoituja psyykkisiä sairauksia.

”Synnytyksen jälk. (=jälkeinen) masennus, työuupumus ja masennus, syömishäiriöitä (ahmintaa pahaan oloon)”

”Terveysten son vaikuttanut niin että mulla on ollu syömishäiriö semmoisen 11 vuotta jo ja edelleen mitä vähemmän syö, sen parempi.”

”Olen ollut masentunut asioiden kanssa ja sairastunut vakavanlaisesti psyykkiseen sairauteen.”

Ryhmäläisten keskuudessa esiintyi myös pitkäkestoista stressiä ja traumatisoitumista. Harhat ja tunne jonkin uhkaavan läsnäolosta olivat osan kokemuksia. Lapsuudesta aikuisuuteen saakka mukana seuranneet pahat unet ja painajaiset näyttäytyivät myös kertomuksissa.

”Minulle jäi trauma, että isä tulee kuristamaan ja siitä lähtien nukuin peitto kaulan ympärillä vuosikymmenet.”

”Mielestäni terveydentilanteeni suurelta osalta johtuu pitkäkestoisesta stressistä ja väkivallan aiheuttamasta traumaperäisestä stressireaktiosta.”

”Oon nähny ja kuullu harhoja - -”

”Minua on vaivannut painajaiset koko elämäni, joissa juoksen karkuun, piiloudun uhkaa vastaan jne.”

Psyykkisten oireiden lisäksi ryhmän jäsenet kokivat perheväkivallan olevan yhteydessä erilaisiin fyysisiin sairauksiin, kuten astmaan ja fibromyalgiaan.

”Astmani oli välillä tosi paha, koska jouduin pelkäämään tulevia tapahtumia. Nykyisin joudun hyvin harvoin käyttämään avaavaa lääkitystä. Astma on siis hyvin tasapainossa, kun elämänikin on tasapainossa.”

8.5 Ryhmäläisten kokemuksia tuen saamisesta

Moni toivoi vanhemman tai muun arjessa lähellä olevan aikuisen, muun muassa naapureiden, opettajien tai kerho-ohjaajien puuttumista tai reagoimista tapahtumiin. Virkavallan toimettomuus väkivaltatilanteissa tuli myös vahvasti esiin kertomuksissa. Poliisit saattoivat käydä perheessä tapahtuneen väkivaltatilanteen jälkeen, mutta jatko-toimenpiteitä ei tehty eikä lapsia kuultu tilanteissa lainkaan.

”Kukaan ei kiinnittänyt huomiota lapsiin, kuten poliisi tai ambulanssi, kysynyt mitä kuuluu...selittänyt mitä oli tapahtunut...”

Traumaattisista kokemuksista huolimatta ryhmäläisillä oli ollut erilaisia selviytymiskeinoja ja suojaavia sekä korjaavia tekijöitä elämässään. Osa kertoi lapsen uskon enkeleihin auttaneen selviytymään lapsuuden traumaattisista kokemuksista. Osa ryhmäläisistä kertoi toisen vanhemman olleen puolustajana väkivallan tekijää vastaan. Osalla oli ollut lähellä joku muu aikuinen ihminen, joka oli antanut henkistä tukea ja turvaa hyväksyvällä sekä tasaveroisella kohtelulla.

”Onnekseni äitini on aina pitänyt meidän lasten puolia. Hän ei ole ikinä juonut. Hän tuli väliin, jos isä käyttäytyi väkivaltaisesti, jos vain oli kotona.”

Omista lapsuuden traumaattisista kokemuksista huolimatta ryhmäläisten keskuudessa oli havaittavissa vahva peräänantamattomuuden ja sisukkuuden ilmapiiri elämän haasteita kohtaan.

”Sisukas ja peräänantamaton luonne, positiivinen ja valoisa elämänsä asenne.”

”- vahva luonteeni on vaikuttanut selviämiseeni. En ole antanut murtaa itseäni.”

Valtaosa oli hakeutunut jonkin tapahtuman tai ihmisen ohjaamana ammatillisen avun piiriin, kuten terapeutille tai vertaisryhmätoimintaan. Hakeutuminen avun piiriin oli edesauttanut väkivaltaa kokeneen ihmisen avautumista ja vaikeiden asioiden esille ottamista. Varsinkin Viola ry:n vertaistukiryhmällä oli ollut suuri merkitys valtaosan eheytyemisessä ja voimaantumisessa. Vertaisryhmätoimintaan kuulunut psykodraaman osuus helpotti osaltaan ryhmäläisten omien kokemusten käsittelemistä. Eräs ryhmäläisistä koki ryhmätyöskentelyn ”henkireiäksi”, mutta tarvitsi omasta mielestään intensiivisempää yksilöterapiaa, jotta hänen olisi helpompi käsitellä oman elämänsä kipukohtia. Ammatillisen avun lisäksi osalla oli tukenaan läheisiä ihmisiä kuten sisarusia.

”Se (vertaistukiryhmä) auttoi jaksamaan silloin ja se oli tärkeää.”

”Parhainta apua ja tukea olen saanut Violan vertaistukiryhmästä. Olen oppinut puhumaan ongelmistani.”

”En olekkaan ainoa jolla trauma lapsuuden tapahtumista.”

”Ryhmässä käyminen ja keskustelu auttoivat minua huomaamaan paremmin kokeneeni väkivallan, käsittelemään asiaa ja saamaan sen takalalle koetuksi asiaksi, mutta ei jokapäiväiseksi ongelmaksi. Ryhmä jollain kumman tavalla laittoi sisällä prosesseja käyntiin...”

Ryhmäläisten keskuudesta nousi vahva toive perheväkivallan vastaisen työn kehittämistä. Viola ry:n kaltaista toimintaa pitäisi tuoda useamman ryhmäläisen mielestä enemmän tarvitsijoiden saataville. Ryhmäläiset toivoivat enemmän ennaltaehkäisyä, varhaista puuttumista, neuvolan, päiväkodin ja koulun yhteistyön kehittämistä väkivaltatyössä sekä tuen tarjoamista perheväkivaltaa kokeneille perheille. Lisäksi avun hakeminen pitäisi tehdä ryhmäläisten mielestä helpommaksi. Eräs ryhmäläisistä koki avun saannin erittäin vaikeaksi, koska hänen avun tarpeeseensa ei uskottu.

”En ymmärrä miksi Suomessa et saa apua silloinkaan kun kerrot auttaville tahoille että sulla ei ole väliä oletko hengissä vai et. Vasta sitten kun sut nolataan ja joudut hajoamaan ja itkemään julkisesti saat apua. Miksei sitä saa ennen kuin kaikki voimat on loppu, vielä silloin kun jaksaa mennä eteenpäin ja etsiä? Minusta sellainen on väärin.”

9 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia, mitä lapsuuden perheväkivaltakokemukset ovat mahdollisesti merkinneet yksilön lapsuudessa sekä millaisia merkityksiä yksilö antaa niille aikuisuudessa. Halusimme tarkastella kokemusten merkityksiä lapsen kasvussa ja kehityksessä. Lisäksi opinnäytetyön prosessin edetessä yhdeksi pohdinnan aiheeksi nousi tuen saannin merkitys perheväkivaltakokemusten käsittelyssä sekä lapsuuden että aikuisuuden aikana.

Huomasimme melko varhaisessa vaiheessa lapsuuden ja aikuisuuden kokemusten kietoutuvan toisiinsa niin, ettei niitä voida selkeästi erottaa toisistaan. On selvää, että menneisyyden tapahtumat vaikuttavat nykyisyyteen, mutta toisaalta nykyisyyden kokemukset muokkaavat sitä, miten me koemme ja mitä me ajattelemme menneisyyden tapahtumista. Mead (1934) on tarkastellut samansuuntaisesti sitä, ”miten ihmiset muokkaavat menneisyyttään nykyhetken perspektiivistä” (Mäkinen 2011,101). Tutkimuksemme vahvisti ajatusta siitä, että ihmisen kehitys on niin kokonaisvaltaista kaikkien kehityksen osa-alueiden kietoutuessa yhteen, ettei syy-seuraussuhteita pystytä selvittämään. Yksilön minäkuvan rakentuminen vaikuttaa hänen tunne-elämänsä kehittymiseen ja nämä yhdessä vaikuttavat vuorovaikutustaitojen syntymiseen ja laatuun.

Ryhmäläisten kertomuksissa on kuitenkin erotettavissa joitakin asioita, jotka ovat selvästi lapsena koettuja. Erityisesti pelon tunne oli läsnä jokaisen lapsuuden kertomuksessa. Keskeisenä väkivallan tunnusmerkkinä käytännön työssä pidetään pelkoa, joka heijastuu myös ryhmäläisten kertomuksissa (Oranen 2004, 130). Jatkuva ympäristön tarkkailu, ennakointi ja varuillaan olo olivat osaltaan luomassa pelon tunteen syntymistä lapsuudessa. Pelko tuli kertomuksissa näkyviin esimerkiksi lapsen arkuutena, vetäytymisenä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja suurena huolena siitä, mitä tulee seuraavaksi tapahtumaan. Pelon tunteen myötä vahvasti nousivat esiin myös turvattomuuden, ahdistuneisuuden, vihan ja häpeän tunteet. Monissa muissakin tutkimuksissa tulevat samat lapsen kokemat tunteet esiin, kun puhutaan lapsuuden aikaisten väkivaltakokemusten seurauksista. Voidaanko siis sanoa näiden tunteiden kehittymisellä olevan suora yhteys vanhemman lapsen kohdistamaan kaltoinkohteluun ja väkivaltaisessa perheen tunneilmapiirissä elämiseen?

Tutkimustulosten myötä pohdimme pelon tunteen monimuotoisuutta. Pelon ilmeneminen yksilön elämässä muuttaa muotoaan hänen kasvaessaan ja kehittyessään. Lapsuudessa pelon tunne oli kokonaisvaltaista, kun taas aikuisuudessa pelko saattoi kohdistui yksityiskohtaisemmin jonkin tietyn asian pelkoon, kuten itseilmaisun tai hylätyksi tulemisen pelkoon. Voidaanko tästä siis päätellä, että lapsena koettujen traumaattisten tapahtumien aiheuttamat tunteet kumuloituvat aikuisuuteen? Kuusinen (2008) tuo Pro gradunsa tuloksissa julki turvattomuuden tunteen ja traumakokemusten jatkuvan lapsuudesta aikuisuuteen. Vahvistusta saadaan myös muun muassa Söderholmin (2004), Söderholmin ja Politin (2012) sekä Ellosen ym. (2007) havainnoista, joiden

mukaan epäluonnolliset järkyttävät tapahtumat, kuten lapsen perheväkivaltakokemukset, aiheuttavat yksilölle psyykkisiä, kuten tunne-elämän vaurioita.

Myös Peltonen (2011) väitöskirjassaan nostaa esiin tunteiden monimuotoisuuden käsitellessään väkivallan seurauksia lapselle. Hän mainitsee esimerkiksi yksinäisyyden, ymmärretyksi tulemisen puutteen, välttelyn, pelon, alakuloisuuden, ahdistuneisuuden, levottomuuden, hämmennyksen, syyllisyyden, vihan ja epätoivon syövän lapsen psyykkisiä resursseja. Näiden huolien täyttämien tunteiden kuuluessa lapsuuteen traumaattinen stressi ja masennus ovat läsnä myös aikuisuudessa. Lapsi tarvitsee selviytyäkseen suojaavia sekä ennaltaehkäiseviä tekijöitä, kuten hyviä sosiaalisia suhteita, kokemusten ja tunteiden käsittelytaitoa sekä tilaa tunteiden ilmaisuun.

Vanhemmilta saadun positiivisen palautteen ja kannustamisen merkitys lapsuudessa koetaan merkittävänä osana myönteisen minäkuvan rakentumisessa. Jatkuva mitätöinti ja huomiotta jättäminen lapsuudessa nakertaa lapsen itsetuntoa, mutta toisaalta voi kehittää lapselle uhmakkaan mielen ja ajatuksen omasta vahvuudesta sekä yksin pärjäämisestä. Näin ollen voidaan ajatella, että perheväkivallan kokemuksilla on ollut myönteisiäkin vaikutuksia. Moni ryhmäläinen koki kokemuksillaan olevan yhteyksiä heidän peräänantamattomaan ja vahvaan luonteeseen.

Ryhmäläisten keskuudessa koettiin lapsuuden aikaisten perheväkivallan kokemusten olevan yhteydessä nykyisyyden tunne-elämän ja sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteisiin. Esimerkiksi luottamuksen puute itseään ja muita ihmisiä kohtaan, läheisyyden pelko ja sen kontrollointi sekä arvottomuuden, riittämättömyyden ja huonommuuden tunteet nousivat esiin ryhmäläisten kokemuksina. Lehtonen ja Perttu (1999) tuovat esiin sosiaalisten ongelmien yhteyden lapsuuden aikaisiin perheväkivaltakokemuksiin. Myös Tapio (2012) Pro gradu -tutkielmassaan päätyy siihen tulokseen, että perheväkivallasta seuraa muun muassa henkisiä vaurioita ja haasteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Kun yksilö on lapsuudessaan joutunut suojaamaan itseään uhkaavilta tilanteilta, on hän rakentanut ympärilleen puolustusmekanismin, joka on vaikeasti ja hitaasti murrettavissa. Tämä näkyi ryhmätyöskentelyn aikana niin, että tarvittiin pitkä ajanjakso sekä erilaisia keinoja yksilöiden ”suojamuurien” raottamiseksi, vaikka kyseessä ei ollutkaan yksilöä uhkaava tilanne. Kun luottamus ei ole saanut kehittyä turvallisessa ympä-

ristössä lapsena, sen uudelleen syntyminen vaatii paljon luottamukseen liittyviä onnistumisen kokemuksia myöhemmässä elämässä.

Kuusisen (2008) mukaan lapsuuden traumaattiset kokemukset heijastuvat myös puoli-sovalintoihin. Moni ryhmäläinenkin koki hakeutuneensa itseään vahingoittaviin ystävyys- ja rakkaussuhteisiin lapsuuden kokemusten vaikutuksesta. Lisäksi osa koki tulleen kiusatuksi koulussa tai työelämässä. Marttalan kanssa keskustellessamme pohdimme väkivaltaisten kokemusten mahdollista yhteyttä kiusaamiseen altistumiselle. Onko niin, että ulkopuoliset aistivat yksilön kokemusten aiheuttaman haavoittuvuuden, jonka myötä yksilö tulee helpommin kiusatuksi?

Pohdimme rakkauden ja hellyyden vastaanottamisen vaikeutta aikuisuudessa. Miksi jokainen ryhmäläinen mietti seuraavia kysymyksiä: Olenko rakkauden arvoinen? Olenko riittävän arvokas, että minua joku voi ehdoitta rakastaa ja osoittaa hellyyttä? Varauksetonta rakkauden ja hellyyden vastaanottamista pidettiin hankalana aikuisuudessa. Onko tällä yhteys lapsuuden kokemuksiin siitä, ettei tullut hyväksytyksi ja rakastetuksi ehdoitta lapsena?

Tunne-elämän ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmien lisäksi perheväkivallan kokemuksilla on todettu olevan selvä yhteys myös yksilön terveydellisiin sekä psyykkisiin ongelmiin (Krug ym. 2005, 90–91). Yhteys kokemuksiin ilmeni masennusoireina, ahdistus- ja paniikkihäiriöinä, loppuun palamisena sekä erilaisina syömishäiriöinä. Pitkäkestoisen stressin sekä traumatisoitumisen koettiin myös olevan yhteydessä lapsuuden traumaattisiin perheväkivaltakokemuksiin. Fyysisistä sairauksista mainittiin esimerkiksi astma ja erilaiset immunologiset sairaudet kuten fibromyalgia. Vahvistusta näille tuloksille saimme lastenpsykiatri Mäkelän (2014) luennolla ”Lasten altistuminen väkivallalle yksilön, perheen ja yhteiskunnan ongelmana”. Hänen mukaan perheväkivallan aiheuttama pitkäaikainen ja hellittämätön stressi on yhteydessä kansantauteihin, ja ne vaikuttavat suoraan hajottavasti ihmisen kehollisiin toimintoihin kuten autonomiseen hermostoon. Samassa yhteydessä Mäkelä toi esiin myös masennuksen, syömishäiriöiden ja erilaisten riippuvuuksien olevan seurauksia lapsuuden väkivalta-kokemuksista.

Tutkimuksemme edetessä entistä selvemmin tuli esiin ryhmäläisten tarve ja halu tuen saamiseen sekä lapsuuden aikana että aikuisuudessa. Lapsena olisi toivottu jonkun

ulkopuolisen tai läheisen ihmisen puuttuvan tapahtumiin. Ryhmässä nousi kysymys siitä, miksi kukaan ei puuttunut perheen tilanteeseen, vaikka ulkopuolisetkin tiesivät väkivallan läsnäolosta perheessä. Tämän myötä pohdimme, onko niin, että perheväkivaltaa pidetään edelleen perheen sisäisenä yksityisenä asiana. Miksi väkivalta koetaan edelleen tabumaisena ilmiönä, joka vaatii erityisosaamista, jotta siihen voisi puuttua?

Mykkäsen (2007) Pro gradu -tutkielman tuloksissa ilmenee tarve väkivaltatyön sisällyttämisestä sosiaali- ja terveysalan koulutuksen osaksi. Tällä hetkellä väkivaltatyön erityisosaaminen painottuu kolmannelle sektorille, mutta se pitäisi sisällyttää myös osaksi kunnan tarjoamia peruspalveluja. Tällöin väkivaltatyöstä tulisi tapa tehdä työtä, eikä sillä olisi erityisyyden ja tabumaisuuden leimaa.

Ryhmän jäsenet toivoivat enemmän ennaltaehkäisyä, varhaista puuttumista, neuvolan, päiväkodin ja koulun yhteistyön kehittämistä väkivaltatyössä sekä tuen tarjoamista perheväkivaltaa kokeneille perheille. Lisäksi avun hakeminen pitäisi tehdä helpommaksi. Tämä tarve on huomattu laajemminkin. Muun muassa Lumijärvi (2014) luennoi aiheeseen liittyen ja nosti esiin puutteita, joita pitäisi korjata väkivallan vastaisen työn kehittämiseksi. Näitä ovat esimerkiksi tietoisuuden lisääminen, taito tunnistaa ja puuttua perheväkivaltaan, työyhteisön tuki sekä verkostoituminen moniammatillisesti.

Väkivallan vastaisessa työssä ja sen kehittämisessä lastentarhanopettaja voi omalla panoksellaan olla mukana. Lastentarhanopettajan perustehtävänä on luoda turvallinen ja hyväksyvä ympäristö lapsen tunteiden ilmaisemiseen ja myönteisen sosiaalisen kanssakäymisen vahvistumiseen. Hänellä on oltava herkkyyttä tunnistaa ja havainnoida lapsen tarpeita ja kehitysvaiheita sekä hoivata, kasvattaa ja opettaa lasta. Varhaiskasvatukseen sisältyy yhtenä osana lapsen sosiaalisen ja eettisen kehityksen tukeminen, joka sisältää esimerkiksi lapsen tietoisuuden lisäämisen väkivallasta. Lastentarhanopettajan perustehtäviin kuuluvat myös yhteistyö perheen sekä muiden perheen kanssa toimivien tahojen kanssa. Lisäksi hänen on tuotava esiin lapsen näkökulmaa oman työn suunnitteluun ja toteutukseen sekä yhteiskunnan päätöksentekoon. Hänellä täytyy olla kyky tulkita ja arvioida olemassa olevaa tietoa sekä osallistua varhaiskasvatuksen kehittämiseen. (Lastentarhaopettajaliitto 2005, 14–15.) Edelliset asiat halusimme tuoda esiin korostaaksemme ennaltaehkäisevän ja varhaisen puuttumisen merkityksen tärkeyttä varhaiskasvatuksen kentällä. Haluamme nostaa esiin sen, kuinka

merkittävässä asemassa varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat perheväkivallan ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa.

Väkivaltakasvatuksen tulisi siis kuulua yhtenä luonnollisena osana varhaiskasvatusta ja se pitäisi sisällyttää selvemmin osaksi kuntien varhaiskasvatussuunnitelmia. Huomasimme, että materiaalia ilmiön käsittelemiseksi lasten kanssa löytyy runsaasti. Esimerkkeinä näistä ovat ”Turvataitoja lapsille” -materiaali ja Lasten Keskuksen julkaisema opas ”Lapset ja perheväkivalta” ja siihen liittyvä kuvakirja ”Urhea Pikku-Nalle”. Meidän mieleemme heräsi kysymys siitä, miksi jo olemassa ja helposti ymmärrettävissä olevia materiaaleja ei käytetä. Niitä voitaisiin käyttää esimerkiksi ennaltaehkäisevinä ja varhaisen puuttumisen keinoina. Mykkäsen (2007) tutkimusta varten haastatteleminen henkilöiden mielestä peruspalveluiden työntekijöiden keskuudesta löytyisi osaamista ja keinoja, mutta resurssipulan vuoksi ei ole aikaa näiden käyttämiseen. Oma näkemyksemme on, että keinojen käyttäminen ei vaadi lisää työntekijöitä, vaan kyse on ennemminkin väkivaltatyön sisäistämisestä osaksi työkäytäntöjä.

Lapselle ei ole haittaa väkivaltakasvatuksesta, vaan lapsen tietoisuus ilmiöstä vähentää pelon ja turvattomuuden tunnetta (Ewalds 2014). Väkivaltakasvatuksen myötä lapsi saa avukseen työkaluja huomata ja kohdata mahdollinen häneen kohdistuva väkivalta. Lisäksi näemme että aikuisten tietoisuutta ja asennetta perheväkivaltaa kohtaan tulisi avartaa, koska aikuisilla on kuitenkin vastuu lapsen kasvatuksesta. Väkivaltakasvatuksen toteutumisessa ovat avainasemassa lasten vanhemmat ja varhaiskasvatuksesta vastuussa olevat henkilöt, kuten lastentarhanopettajat. Väkivalta tulisi ottaa osaksi keskustelua lapsen suotuisaan kasvuun ja kehitykseen vaikuttavista tekijöistä, kuten riittävästä unesta ja terveellisestä ruokavaliosta. Esimerkiksi päivähoidon vanhempainiljat olisivat otollisia tilanteita toteuttaa tiedonantoa.

Emme löytäneet osallistuvan havainnoinnin näkökulmasta tehtyä perheväkivallan tutkimusta, jossa tutkijoiden omat kokemukset ja tunteet ovat mukana. Tiesimme ottavamme riskin osallistuvan havainnoinnin valitsemisessa tutkimusaineiston keruutavaksi, sillä väistämättä meidän omat tunteet ja kokemukset ilmiöstä vaikuttaisivat tulokintaamme ryhmäläisten kokemuksista. Meidän vahva kiinnostuksemme aiheetta kohtaan ja usko siihen, että omien kokemusten vuosia kestänyt läpikäyminen ulkopuolisten ammattilaisten kanssa olivat tukemassa valmiuttamme valita osallistuvan havainnoinnin tapa. Pohdimme opinnäytetyön prosessin aikana, ettemme objektiivista ha-

vainnointia olisi pystyneet tekemään, mikäli omien kokemustemme käsittely olisi ollut alkuvaiheessa. Päädyimme lähestymään ilmiötä fenomenologis-hermeneuttisesta näkökulmasta, koska tarkoituksenamme oli ymmärtää ja tulkita ryhmäläisten perheväkivaltakokemuksille antamia merkityksiä lapsuudessa sekä aikuisuudessa.

Päiväkirja oli luonnollinen tapa havaintojemme keräämiseen, sillä kaikilla vertaistutkimusryhmän jäsenillä oli oma päiväkirja muistiinpanoja varten. Näin ollen emme poikenneet ryhmän toimintatavoista. Analysointivaiheessa huomasimme päiväkirjaan kirjoittamisen haasteellisuuden, sillä tulkinnat ja asiayhteydet eivät siirtyneet muuttumattomina paperille. Prosessin aikana heräsimme miettimään sitä, että ovatko päiväkirjamerkinnät yksinään riittävä tapa saada tulokset näkyviin. Sen myötä päädyimme tekemään erillisen kyselylomakkeen, jonka avulla pystyimme tarkistamaan havaintojemme oikeellisuuden. Kyselylomakkeen vastaukset toivat vahvistusta päiväkirjamerkinnöille ja antoivat työkaluja tulosten esittämisen pohjaksi. Jotta saimme tuloksista mahdollisimman luotettavat, halusimme esittää tulokset ryhmäläisille ennen valmiin opinnäytetyön esittämistä. Tällöin heillä oli mahdollisuus mielipiteidensä ja korjaus ehdotusten esittämiseen. Koimme, että näiden päätösten myötä toimimme mahdollisimman eettisesti luotettaviin tutkimustuloksiin pyrkien.

Meidän tutkimuksemme tulokset vahvistavat jo aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksia, vaikka tutkimusaineistomme on kerätty aiempien tutkimustulosten keruutavasta poiketen. Kun aloitimme opinnäytetyöprosessimme keväällä 2013, emme olleet tietoisia siitä, miten ajankohtaista ilmiön tarkastelu todellisuudessa on. Etsiessämme aiempia tutkimuksia ilmiöstä, huomasimme niiden lisääntyneen vasta viime vuosien aikana. Esimerkiksi Rein (2013) opinnäytetyössään ”Perheväkivallan varjossa eläneet” tutki samaa ilmiötä lähes samojen tutkimuskysymysten avulla käyttäen keruumenetelmänään lapsuudessaan perheväkivaltaa kokeneille aikuisille suunnattua sähköistä kyselylomaketta. Hänen saamansa tutkimustulokset olivat yhteneväiset meidän tutkimustulosten kanssa.

Osallistuttuamme Kansalliseen väkivaltatyön forumiin syyskuussa 2014 Mikkelissä saimme tietää meneillään olevasta Ensi- ja turvakotien liiton ”Kannusta minut vahvaksi!” -hankkeesta (2013–2016). Hankkeen tavoitteena on väkivallattoman kasvatuksen ja lapsen hyvän elämän tukeminen. Sen tarkoitus on tuottaa tietoa muun muassa lapsen kaltoinkohtelusta ja sen vaikutuksista lapsen kasvuun ja kehitykseen lapsen

näkökulmasta katsoen. Samalla hankkeen avulla halutaan herätellä vanhempia pohtimaan omia kasvatukseen keinojaan sekä ammattilaisia tunnistamaan ja puuttumaan lasten kaltoinkohteluun ja kuristusväkivaltaan. Hankkeen projektipäällikön kanssa keskustellessamme hän pyysi meitä lähettämään valmiin opinnäytetyömme hänelle. Tämän myötä saimme vahvistusta opinnäytetyömme ajankohtaisuudesta ja tarpeellisuudesta. Uskomme opinnäytetyömme tuloksista olevan hyötyä perheväkivallan vastaisen työn kehittämisessä. Koemme, että omalla tutkimus- ja työskentelymuodollamme olemme olleet osallisina väkivallanvastaiseen vaikuttamis- ja kehittämistyöhön sekä lisäämässä avoimuutta väkivaltatyötä kohtaan.

Jatkotutkimuksille ja omaa tutkimustamme täydentäville tutkimuksille uskomme löytyvän tarvetta tulevaisuudessa. Olisi mielenkiintoista, jos tehtäisiin samanlainen tutkimus miesten ja/tai saman perheen sisarusten lapsuuden perheväkivaltakokemuksista. Olisivatko tutkimustulokset samansuuntaisia kuin tekemässämme tutkimuksessa? Millaisia eroja tuloksissa naisten ja miesten tai sisarusten välillä mahdollisesti löytyisi?

Lisäksi olisi hyvä selvittää, mitä puuttumisen keinoja varhaiskasvatuksessa on jo tiedossa, käytetäänkö niitä ja miten. Vanhempien suhtautuminen väkivaltakasvatukseen varhaiskasvatuksessa olisi myös yksi tutkimuksen aihe. Näkevätkö vanhemmat väkivaltakasvatuksen hyödyllisenä ja tarpeellisenä vai onko se asia, josta ei saisi lasten kanssa puhua?

Jatkona meidän työllemme voitaisiin tehdä toiminnallinen opinnäytetyö, jossa kehitettäisiin väkivaltakasvatuksen ohjauskokonaisuus, joka samalla toisi uuden työkalun varhaiskasvatuksen kentälle. Tämä ohjauskokonaisuus voisi olla osaltaan lisäämässä sekä lasten, lasten vanhempien että varhaiskasvatuksen työntekijöiden tietoisuutta ilmiöstä. Samalla voitaisiin myös saada selville, miksi jo olemassa olevaa, hyvää materiaalia ei ole käytetty ja millaista materiaalin pitäisi olla, jotta sitä olisi helppo ja luonnollinen käyttää osana varhaiskasvatusta. Tietoisuuden lisääminen puolestaan vähentäisi perheväkivallan tabumaisuutta ja lisäisi uskallusta puhua ilmiöstä lasten kanssa heidän kehitystasonsa huomioiden.

Tulevina sosiaalialan ammattilaisina törmäämme eettisiin kysymyksiin jokapäiväisessä elämässä. Halutaanko yhteiskunnassamme nähdä olemassa oleva perheväkivallan ongelma? Ollaanko yhteiskunnassamme valmiita puuttumaan lasten kaltoinkohteluun?

Onko esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijöillä rohkeutta ottaa puheeksi perheväkivalta ja sen vaikutukset? Haluaisimme vastausten olevan myönteisiä, mutta onko se mahdollista. Jos se olisi mahdollista, niin kuinka pitkä ajan kuluttua? Lakimuutoksia voidaan tehdä suhteellisen nopeasti, mutta asennemuutokset ovat asia erikseen.

Opinnäytetyömme prosessin myötä olemme tulleet siihen päätelmään, että perheväkivaltakokemuksilla on kauaskantoisia ja kokonaisvaltaisia merkityksiä yksilön elämässä, kasvussa ja kehityksessä. Meidän opinnäytetyömme pääajatus lapsuuden perheväkivaltakokemusten kokonaisvaltaisuudesta kiteytyy erinomaisesti erään ryhmämme jäsenen sanoissa:

”Ja mihinkähän muuhun väkivalta ei olis mun elämässäni vaikuttanut?”

LÄHTEET

- Andell, Minna & Ylenius-Lehtonen, Mirja 2013. Turvataidot kasvattavat lapsen itseluottamusta. WWW-dokumentti. <http://areena.yle.fi/radio/1973678>. Esitetty 12.7.2013. Yle Puhe. Kuunneltu 20.10.2014
- Auvinen, Anja 2000. Naisten ryhmät – nainen ryhmässä. Teoksessa Auvinen, Anja (toim.) Omin ehdoin. Naisten oma-apuryhmien opas. Helsinki: Kansalaisareena ry, 27–30.
- Auvinen, Anja 2004. Vertaistuki vailla vertaa. Tampere: A-kiltojen liitto.
- Bardy, Marjatta & Janhunen, Tarja 2002. Imeväisikäisen terveys ja kehitys psykososiaalisissa riskioiloissa. Teoksessa Kangas, Ilka, Keskimäki, Ilmo, Koskinen, Seppo, Manderpacka, Kristiina, Lahelma, Eero, Prättälä, Ritva & Sihto, Marita Kohti terveyden tasa-arvoa. Helsinki: Edita Prima Oy, 171–192.
- Becker-Weidman, Arthur 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia: teoria. Teoksessa Becker-Weidman, Arthur & Shell, Deborah (toim.) Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Tampere: PT-kustannus.
- Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Helsinki: WSOYpro.
- Ellonen, Noora, Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha 2007. Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita, 1455–8289, 64. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Erkkilä, Raija 2008. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 195–226.
- Eronen, Sanna, Kalakoski, Virpi, Kanninen, Katri, Katainen, Saara, Kauppinen, Laura, Laarni, Jari, Lähdesmäki, Mari, Oksala, Else, Paavilainen, Petri & Penttilä, Mia 2001. Persoona. Kehityspsykologia. Helsinki: Edita Oyj.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Ewalds, Helena 2014. Kuka kuulee lasta? Kuuleeko kukaan? Kansallinen väkivallan forum 18.–19.2014 Mikkelissä. Alustus.
- Flinck, Aune 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Tampere: Tampere University Press.
- Hautamäki, Airi 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 29–69.

- Heikkinen, Hannu L. T. 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–158.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holmeberg, Tiina 2000. Lapset ja perheväkivalta. Helsinki: Lasten Keskus.
- Huhtalo, Pekka, Kuhanen, Jarkko & Pyykkö, Eero 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.
- Huovinen, Anu & Marttala, Pia 2013. Väkivaltatyötä sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa. Teoksessa Huovinen, Anu & Marttala, Pia (toim.) Puheenvuoroja väkivallasta ja sijaishuollosta. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 18–35.
- Judén-Tupakka, Soila 2007. Askelia fenomenologiseen analyysiin. Fenomenologinen menetelmä empiirisessä tutkimuksessa. Teoksessa Syrjäläinen, Eija, Eronen, Ari & Värry, Veli-Matti (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University, 62–90.
- Jyväskylän yliopisto 2014. Fenomenologia. WWW-dokumentti. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metodit/metodit/metodit/tieteentilafilosofiset-suuntaukset/fenomenologia>. Ei päivitystietoa. Luettu 25.9.2014.
- Kivisaari, Kati 2002. Pari- ja lähisuhdeväkivallan muodot ja vaikutukset. Teoksessa Elämä ilman pelkoa. Keinoja kouluille puuttua pari- ja lähisuhdeväkivaltaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Koivula, Ulla-Maija, Suihko, Kristiina & Tyrväinen, Jari 2002. Mission: Possible. Opas opinnäytteen tekijälle. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja. C, Oppimateriaalit, 1456–193X; nro 1.
- Kronqvist, Eeva-Liisa 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–30.
- Krug, Etienne G., Dahlberg, Linda L., Mercy, James A., Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael 2005. Väkipalva ja terveys maailmassa - WHO:n raportti. WWW-dokumentti. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 11.6.2014.
- Kuusinen, Arja 2008. Lapsuuden käsikirjoitus aikuisuuden näyttämöllä. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Pro gradu –tutkielma. PDF-dokumentti. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79534/gradu03223.pdf?sequence=1>. Päivitetty 2008. Luettu 21.5.2014.
- Laine, Timo 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II.

Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.

Lajunen, Kaija, Andell, Minna, Jalava, Leena, Kemppainen, Kaija, Pakkanen, Marjo & Ylenius-Lehtonen, Mirja 2005. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Lastensuojelulaki 417/2007. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P4> . Päivitetty 13.4.2007. Luettu 3.6.2014.

Lastentarhaopettajaliitto 2005. Lastentarhanopetta – varhaiskasvatuksen asiantuntija ja ammattilainen. PDF-dokumentti. <file:///C:/Users/Oppilas/Downloads/Lastentarhanopettaja+-+varhaiskasvatuksen+asiantuntija+ja+ammattilainen0.pdf>. Päivitetty 2005. Luettu 24.10.2014.

Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Lounamaa, Raisa 2004. Lapselle seipitetty tai aiheutettu sairaus – Syndroma Munchausen by Proxy (SMbP) Teoksessa Söderholm, Annlis, Halila, Ritva, Kivitie-Kallio, Satu, Mertsola, Jussi & Niemi, Sirkku (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 117–127.

Lumijärvi, Kaisa 2014. Mikä on väkivaltaa tämän päivän kasvatuksessa? Kansallinen väkivaltatyön forum Mikkelissä 18.–19.9.2014. Luento. Kannusta minut vahvaksi – hanke.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014. YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus. WWW-dokumentti. <http://www.mll.fi/mll/lastenoikeudet/yk-n-lapsen-oikeuksien-yleissopi/> . Ei päivitystietoa. Luettu 30.9.2014.

Mehtola, Sirkku 2012. Vertaisuus ja osallisuus. Teoksessa Ojuri Auli (toim.). Vertaisryhmä. Käsikirja. Väkivaltaakokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tutkiminen. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

MLL 2014 = Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014.

Mykkänen, Kirsi 2007. Lapsuudessa ja nuoruudessa koettu perheväkivalta yksilöllisenä ja yhteiskunnallisena kysymyksenä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38247/URN:NBN:fi:jyu201207202112.pdf?sequence=1>. Päivitetty 2007. Luettu 21.5.2014.

Mäkelä, Jukka 2014. Lasten altistuminen väkivallalle yksilön, perheen ja yhteiskunnan ongelmana. Kansallinen väkivaltatyön forum Mikkelissä 18.–19.9.2014. Luento.

Mäkelä, Jukka & Salo, Saara 2012. Varhaisen vuorovaikutussuhteen häiriöiden tunnistaminen ja hoitaminen. Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim Oy, 260–268.

- Mäkinen, Marita 2011. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 95–108.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Nurmi, Jari-Erik, Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen, Paula, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ojuri, Auli 2006. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähi-suhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Oranen, Mikko 2004. Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa Söderholm, Annlis, Halila, Ritva, Kivitie-Kallio, Satu, Mertsola, Jussi & Niemi, Sirkku Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 128–152.
- Paavilainen, Eija 1998. Lasten kaltoinkohtelu perheissä. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Paavilainen, Eija & Flinck, Aune 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suosituksen tiivistelmä. Tampere: Hoitotyön tutkimussäätiö. WWW-dokumentti. http://www.hotus.fi/system/files/Lasten_kaltoinkohtelun_tunnistaminen_SUM.PDF. Päivitetty 5.3.2008. Luettu 21.10.2014.
- Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY.
- Peltonen, Kirsi 2011. Lapset ja väkivalta: seuraukset ja interventiot. Psykologia 5/2011, 354–357.
- Perttula, Juha 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Poliisi 2013. Perheväkivalta. WWW-dokumentti. <https://www.poliisi.fi/>. Ei päivitystietoa. Luettu 10.9.2013.
- Punamäki, Raija-Leena 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 174–197.
- Rein, Minna 2013. Perheväkivallan varjossa eläneet. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69283/Rein_Minna.pdf?sequence=1. Päivitetty joulukuu 2013. Luettu 7.10.2014.
- Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.
- Sinkkonen, Jari 2011. Kiintymyssuhdehäiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro, 245–270.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Solantaus, Tytti 2002. Keihtysympäristöjen merkitys lapsen kehitykselle ja mielenterveydelle. Teoksessa Kangas, Ilka, Keskimäki, Ilmo, Koskinen, Seppo, Manderpacka, Kristiina, Lahelma, Eero, Prättälä, Ritva & Sihto, Marita Kohti terveyden tasa-arvoa. Helsinki: Edita Prima Oy, 193–206.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. WWW-dokumentti. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search\[type\]=pika&search\[pika\]=perustuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search[type]=pika&search[pika]=perustuslaki). Ei päivitystietoa. Luettu 12.6.2014.

Söderholm, Annlis 2004. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, Annlis, Halila, Ritva, Kivitie-Kallio, Satu, Mertsola, Jussi & Niemi, Sirkku Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 57–74.

Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu 2012. Lapsen kaltoinkohtelu – ihmisoikeuskysymys ja kansanterveysongelma. Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim Oy, 14–21.

Takala, Annika & Takala, Martti 1992. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY.

Tapio, Terttu 2012. Jäljet se jätti – Aikuisten kohtaama väkivalta lapsuuden perheessä. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos, sosiaalityö. Tiivistelmä Pro gradu -tutkielmasta. WWW-julkaisu. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37834>. Päivitetty 13.12.2012. Luettu 21.10.2014.

TENK 2009 = Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. PDFdokumentti. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettiset-periaatteet.pdf>. Päivitetty 14.1.2010. Luettu 12.6.2014

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaus-epäilyjen käsitteleminen Suomessa. WWW-dokumentti. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut. Päivitetty 5.4.2013. Luettu 12.6.2014.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Oppaita 56. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Vienola, Vuokko 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 162–178.

Vilkko-Riihelä, Anneli 1999. Psyke. Psykologian käsikirja. Helsinki: WSOY.

Viola – väkivallastavapaaksi ry 2014. WWW-dokumentti. <http://www.violary.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 12.6.2014.

Vuorinen, Risto 2000. Persoonallisuus & minuus. Porvoo: WSOY.

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus 1989. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräyksien hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060> . Ei päivitystietoa.

Hei ryhmäläinen!

Opiskelemme Mikkelin ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Opintomme ovat edenneet siihen pisteeseen, että on aika paneutua opinnäytetyöhömmе. Opinnäytetyö on koulutusohjelmamme lopputyö. Olemme valinneet aiheeksemme lapsena koetun henkisen ja fyysisen väkivallan kokemusten vaikutukset myöhempään elämään.

Miksi?

Olemme molemmat joutuneet kokemaan/näkemään lapsuudessamme sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa ja haluamme tutkia miten kyseiset kokemukset ovat vaikuttaneet meihin ja miten ne vaikuttavat ylipäätään ihmisen elämään.

Miten?

Olemme aloittavan vertaistukiryhmän jäseniä samalla tavalla kaikkien muiden kanssa. Osallistumme keskusteluihin avoimina kertoen omista kokemuksistamme ja ajatuksistamme. Toimintamme pohjautuu **täydelliseen luottamuksellisuuteen**. Pidämme tapaamisista oppimispäiväkirjaa, jossa kenenkään henkilöllisyys ei tule esille. Oppimispäiväkirjaa tulemme hyödyntämään opinnäytetyössämme. Ennen opinnäytetyömme esitystä tulemme antamaan sen jokaisen ryhmäläisen luettavaksi ja kommentoitavaksi.

Toivomme ettei tämä ole esteenä ryhmämme toiminnalle!

Mikkelissä 23. huhtikuuta 2013

Heidi Mäkitalo

Johanna Pirinen

Hei !

12.5.2014

Olemme iloisia mikäli voit käyttää hetken aikaasi pohtiaksesi muutamia kysymyksiä opinnäytetyömme tueksi. Kaikkiin kysymyksiin ei ole pakko vastata ja mikäli haluat sanoa jotain ihan muuta, on sekin tervetullut palaute! Keräämme vastauksesi viimeisellä (27.5.2014) tapaamiskerralla. Lämmin kiitos ☺

Miten mielestäsi lapsuudessa koettu väkivalta vaikutti lapsuuteesi?

Missä elämäsi vaiheessa tajusit että kokemasi väkivalta ei kuulu ”normaalielämään”?

Mitä merkityksiä olet kokenut väkivallan tuoneen ihmissuhteisiisi?

- II - itsetunnollesi?
- II - luottamuksen rakentumiseen toisia kohtaan?
- II - terveyteen?
- johonkin muuhun ?

Kuka sinun tapauksessasi on väkivallan tekijä?(äiti, isä, muu läheinen...)

Olisitko odottanut jonkun puuttuvan tapahtumiin lapsuudessasi ja miten?

Mikä on auttanut minua selviämään kokemuksista?

Olenko saanut tai löytänyt tukea itselleni?

Vertaisryhmän merkitys?

Oma kokemukseni, miten lapsuudessa koettu väkivalta on merkinnyt minulle?

Jotain muuta mitä haluat sanoa?

Heidi ja Johanna

heidi.makitalo@edu.mamk.fi

johanna.pirinen@edu.mamk.fi